

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 15 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 11 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 43, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 49, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 53, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 54, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 april 1940 (nr 199) om skyldighet att avverka ved till avsalu;

nr 55, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 56, angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 till särskilda omkostnader för vissa fartyg;

nr 58, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 59, angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrläggningsföretag;

nr 60, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande vissa vattenregleringsföretag; och

nr 61, angående anvisande av medel för utlämnande av krislån.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 42, med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1941/42 m. m.;

nr 44, angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1941/42 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband; och

nr 46, med förslag till lag om ändring i vissa delar av konkurslagen; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 47, angående överlåtelse av viss fastighet till Vilhelmina kommun i Västerbottens län.

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 9.

§ 4.

Interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr **Olofsson** i Höganäs, som anförde: Herr talman! I bestämmelserna angående ledighet för personal å vilken krigsavlöningsreglementet är tillämpligt stadgas, att vid beviljandet av krigspermission och av tjänstledighet bör såsom allmän regel iakttagas, att för nämnda slag av ledighet må för varje tjänstgöringsperiod om två månader sammanlagt högst åtnjutas ledighet under sex dygn, resdagar oräknade.

Detta stadgande anger regeln för den maximerade ledigheten. Men det anger också, att tjänstledighet av sådan storleksordning kan beredas de inkallade.

Emellertid tillämpar man vid många förläggningar de s. k. krigsledighetsbestämmelserna i en så strikt form, att en stor del av de värnpliktiga, av ekonomiska skäl, äro urståndsatta att benytta sig av tjänstledigheten.

Beviljandet av tjänstledighet kan ske enligt tre olika alternativ, angivna i krigsledighetsbestämmelserna 4 §.

Enligt a) i nämnda paragraf kan ledighet meddelas på grund av sjukdom, för angelägenhet av vikt för det allmänna eller för enskild angelägenhet av vikt. Vad som avses med enskild angelägenhet av vikt är angivet i samma paragraf och omfattar ett snävt begränsat område.

Enligt b) kan ledighet beviljas för beredande av vila och rekreation och enligt c) för andra enskilda angelägenheter än dem som i bestämmelserna angivas som enskild angelägenhet av vikt.

För ledighet beviljad enligt de två första alternativen bibehålles rätten till krigslön och familjebidrag, och även reseersättning utgår.

Vid ledighet enligt det sista alternativet erhålles icke reseersättning, och varken krigslön eller familjebidrag utgår.

Nu tolkas på många ställen bestämmelserna så, att den värnpliktige, som icke kan åberopa sjukdom och som inte intygsmässigt kan bevisa att han har någon enskild angelägenhet av det slag, som är uppräknat i författningen, nämligen barn dop, bröllop eller begravning, allvarligt sjukdomsfall bland de anhöriga eller legal förrättning, icke kan beviljas ledighet enligt a).

De i regel fysiskt starka värnpliktiga anser man sig icke kunna bevilja ledighet för vila och rekreation. Men då de värnpliktiga ha rätt till vissa tjänstledighetsdagar, beviljas ledigheten enligt § 4 c). Vi sådan tjänstledighet erhålles icke vare sig reseersättning, krigslön eller familjebidrag.

En sådan tillämpning av bestämmelserna gör det omöjligt för många av de inkallade och givetvis framför allt för familjeförsörjarna att utnyttja de möjligheter till tjänstledighet, som annars finnas.

Då en väl avvägd tjänstledighet, som ger de inkallade möjlighet till personlig kontakt med hem och anhöriga, kan ha en mycket stor betydelse för den goda andan inom försvarsmakten och därmed för vår beredskap i dess helhet, vore det önskvärt om de hinder, som en sådan tillämpning av bestämmelserna uppställa för beviljande av tjänstledighet, kunde avlägsnas.

Under åberopande av det här anförda ber jag att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet, att den här relaterade tillämpningen av krigsledighetsbestämmelserna är i överensstämmelse med andemeningen i författningen? Om så icke är fallet: Har statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för undanröjande av de hinder, som en dylik tillämpning uppställer för de inkallade att uttaga en tjänstledighet, till vilken de annars skulle anses berättigade?

Denna anhållan bifölles.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen m. m.;

nr 2, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement;

nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen m. m.;

nr 5, med förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppgiftens fullgörande;

nr 6, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen; och

nr 7, med uppgift å vilande förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Avlöningar till statsråden utan departement m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till inköp för telegrafverkets räkning av tomter i Lidingö;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om tilläggs pension åt förre stenografen hos första kammaren J. H. Wallin;

nr 4, i anledning av väckta motioner om pension åt förre portvakten hos riksdagen E. A. Holmström;

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt eldaren i riksdagens hus Johan Anton Olssons änka Anna Kristina Olsson; och

nr 6, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag i fråga om löne- och pensionsförhållandena för riksdagens justitie- och militieombudsmän m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning;

nr 5, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i övergångsbestämmelsen till lagen den 24 september 1931 (nr 327) om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m.; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål;

andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om åtgärder för effektivare utnyttjande av arbetstiden för befattningshavare i statens tjänst.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 24, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i propositionen angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 behandlade allmänna principfrågor; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

från första lagutskottet:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försälda kronoegendomar.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Stattin</i>	under	6 dagar	fr. o. m. den	17 febr.,
› <i>Hagård</i>	›	2	›	› 16
› förste vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	2	›	› 14

herr <i>Lindén</i>	under	4 dagar	fr. o. m.	den 17 febr.,	
› <i>Andersson</i> i Surahammar	›	3	›	›	15 ›
› <i>Larsson</i> i Karlstad	›	6	›	›	17 ›
› <i>Hermansson</i>	›	2	›	›	15 ›
› <i>Lundgren</i>	›	4	›	›	14 ›
› <i>Andersson</i> i Malmö	›	2	›	›	17 ›
› <i>Hallén</i>	›	2	›	›	14 ›
› <i>Carlström</i>	›	3	›	›	15 ›
› <i>Skoglund</i> i Doverstorp	›	3	›	›	15 ›
› <i>Pettersson</i> i Degerfors	›	3	›	›	15 ›
› <i>Johansson</i> i Kalmar	›	4	›	›	24 ›
› <i>Staxäng</i>	›	2	›	›	15 ›
› <i>Persson</i> i Norrby	›	8	›	›	18 ›
› <i>Nordström</i>	›	4	›	›	15 ›
› <i>Hansson</i> i Rubbestad	›	4	›	›	15 ›
› <i>Andersson</i> i Södergård	›	3	›	›	15 ›
› <i>Brandt</i>	›	3	›	›	15 ›
› <i>Larsson</i> i Julita	›	2	›	›	16 ›
› <i>Hansson</i> i Vännäsby	›	2	›	›	15 ›
› <i>Andersson</i> i Löbbo	›	2	›	›	15 ›
› <i>Lindberg</i> i Stockholm	›	8	›	›	17 ›
› <i>Werner</i>	›	2	›	›	15 ›
› <i>Lindholm</i>	›	3	›	›	15 ›
› <i>Törnkvist</i>	›	5	›	›	18 ›
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	›	4	›	›	15 › och
› <i>Lindmark</i>	›	2	›	›	16 ›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 18 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Upplästes för justering det vid kammarens sammanträde den 12 innevarande februari förda protokollet.

Därvid yttrade

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Under det sammanträde, vars protokoll nu skall justeras, förekom en debatt angående första lagutskottets utlåtande nr 3, vari jag ställde en fråga till herr Hagberg i Luleå. Enligt det stenografiska protokollet yttrade herr Hagberg i sitt anförande följande:

»Herr Nilsson ställde till slut en fråga till oss, och den skall jag besvara. Han frågade oss, om vi äro beredda att försvara det demokratiska tillståndet och att försvara Sveriges frihet och självständighet mot vilken makt som än månne angripa det. Härpå vill jag svara, att vi äro beredda att försvara var-enda demokratisk frihet. Vi ha icke gjort något angrepp på en enda sådan frihet och tänka icke göra det. Vi äro beredda att försvara Sveriges frihet och självständighet mot vilken makt som än skulle hota desamma och mot vilken makt som än bär vapen mot Sveriges folk.» Punkt och slut. Detta enligt det stenografiska protokollet.

Vid justeringen av ifrågavarande protokoll har emellertid herr Hagberg till den sista meningen i sitt anförande skrivit till följande ord: »i avsikt att avskaffa desamma».

Detta skriftliga tillägg, vilket avslutar herr Hagbergs anförande, synes med hänsyn till den formella utsmyckningen av anförandet vara överflödigt för att komplettera föregående mening. Tillägget synes mig i stället högst väsentligt förändra innehållet i herr Hagbergs försäkran. Ifrågavarande tillägg föranleder en helt annan uttolkning av herr Hagbergs anförande i denna del, och därigenom förlorar svaret helt den äkthet och klarhet det skulle fått, om inte oförmälda tillägg gjorts vid justeringen.

Emedan debatten vid ifrågavarande sammanträde väckt stor uppmärksamhet, inte minst herr Hagbergs inlägg, synes det även vara anledning uppmärksamma de tankar, som sysselsätta herr Hagberg då han befinner sig i ensamheten i justeringsrummet.

Jag har endast önskat göra kammaren uppmärksam på förhållandet.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

§ 2.

Herr statsrådet Bergquist avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 48, angående ytterligare anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende;

nr 51, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och § 4 mom. 1 förordningen den 22 april 1932 (nr 75) angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter;

nr 52, angående anslag till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne;

nr 64, angående ersättning till A. E. F. Andersson i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring;

nr 65, angående förvärv för postverkets räkning av tomtmark i Göteborg; och

nr 67, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 43, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

till bankoutskottet propositionen, nr 49, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 53, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 54, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 april 1940 (nr 199) om skyldighet att avverka ved till avsalu; och

nr 55, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 56, angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 till särskilda omkostnader för vissa fartyg; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 58, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 59, angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag;

nr 60, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande vissa vattneregleringsföretag; och

nr 61, angående anvisande av medel för utlämnande av krislån.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden nr 1—7, statsutskottets utlåtanden nr 20, 25, 27—29, bankoutskottets utlåtanden nr 3—6, första lagutskottets utlåtanden nr 4—7, andra lagutskottets utlåtande nr 1 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 5.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 28, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ekdahl</i>	under	8 dagar	fr. o. m. den	18 febr.,
» <i>Jansson</i> i Hällefors	»	4	»	» 21 »
» <i>von Seth</i>	»	4	»	» 19 »
» <i>Paulsen</i>	»	3	»	» 22 »
» <i>Ljungberg</i>	»	5	»	» 21 »
» <i>Nilsson</i> i Norrlångträsk	»	5	»	» 21 »
» <i>Forsberg</i>	»	3	»	» 20 »
» <i>Olsson</i> i Mellerud	»	4	»	» 21 »
» <i>Jonsson</i> i Skutskär	»	den 23 febr. och		
» <i>Fast</i>	»	2 dagar fr. o. m. den 20 febr.		

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 19 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen *Karl Hansson* i Skediga lider av influensa och att han på grund därav är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under de närmaste dagarna, intygas.

Stockholm den 19 februari 1941.

R. Grönquist,
leg. läkare.

§ 2.

I enlighet med därom den 12 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, som enligt § 103 regeringsformen och § 69 riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter för ledamöterna i denna nämnd; och blevo därvid utsedda till

ledamöter:

- herr *Andersson* i Malmö,
- » *Arnemark,*
- » *Berg,*
- » *Bergström,*
- » *Bergvall,*
- » *Eriksson* i Stockholm,
- » *Fast,*
- » *Gardell,*

herr *Gezelius*,
 » *Hage*,
 » *Hallagård*,
 » *Janson* i Frändesta,
 » *Kyling*,
 » *Lindberg* i Umeå,
 » *Lindmark*,
 » *Lindqvist*,
 » *Mosesson*,
 » *Nilsson* i Eskilstuna,
 fru *Nordgren*,
 herr *Olsson* i Mellerud,
 » *Persson* i Falla,
 » *Persson* i Tidaholm,
 » *Ryberg* och
 » *Westman*,

var och en med 150 röster; samt till

suppleanter:

herr *Werner*,
 » *Malmborg*,
 » *Lindahl*,
 » *Gustavson* i Västerås,
 » *Stattin* och
 » *Ericsson* i Kinna,

var och en med 114 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

I enlighet med därom den 12 innevarande februari fattat beslut företogs val av dels tolv valmän för att enligt § 70 riksdagsordningen utse kommitterade för tryckfrihetens vård, dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

herr *Bergström*,
 » *Hagberg* i Malmö,
 » *Holmdahl*,
 » *Jonsson* i Eskilstuna,
 » *Lindberg* i Umeå,
 » *Lindqvist*,
 » *Persson* i Falla,
 » *Ryberg*,
 » *Törnkvist*,
 » *Westman*,
 » *Vougt* och
 » andre vice talmannen *Österström*,

var och en med 118 röster; samt till

suppleanter:

herr *Wallentheim*,
 fru *Gustafson* och
 herr *Gezelius*,
 var och en med 85 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ovan omnämnda valen.

§ 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1941 den 18 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räknenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:*vid kontoret i Göteborg*

herr <i>Carlbring, Einar</i> , disponent, Göteborg,	med 36 röster,
» <i>Andersson, Emil</i> , lantbrukare, Järnbrott,	» 36 » ,
» <i>Hedvall, Julius</i> , f. d. riksdagsman, Göteborg,	» 36 » ,
» <i>Fagerberg, J. A.</i> , spårvagnskonduktör, Göteborg,	» 36 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 36 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Alfred</i> , lantbrukare, Karlshill, Hurva,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Fritz</i> , lantbrukare, V. Nöbbelöv,	» 36 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Larsson, Liss Olof</i> , landstingsman, Leksand,	med 36 röster,
» <i>Eriksson, Ollas E.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 36 » ,
» <i>Eriksson, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Hedemora,	» 36 » ,
» <i>Westberg, Werner</i> , ekonomichef, Falun,	» 36 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 36 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 36 » ,
» <i>Törnfeldt, Erik</i> , redaktör, Gävle,	» 36 » ,
» <i>Bergman, Stefan</i> , landstingsman, Forssa,	» 36 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Gyllenswärd, Ernst</i> , lantbrukare, Fågelsång, Växtorp,	med 36 röster,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 36 » ,
» <i>Olsson, N. V.</i> , lantbrukare, Ahlslov, Eldsberga,	» 36 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Vik, Harald</i> , fil. kand., Hampnäs,	med 36 röster,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnsköldsvik,	» 36 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	» 36 » ,
» <i>Lundberg, Rickard</i> , handlande, Näsåker,	» 36 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr	<i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 36 röster,
»	<i>Pettersson, Gustaf</i> , lantbrukare, Värnamo,	» 36 » ,
»	<i>Estberg, Carl A.</i> , kamrer, Munksjö, Jönköping,	» 36 » ,
»	<i>Källgren, Fritz G.</i> , landstingsman, Gislaved,	» 36 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr	<i>Olsson, John</i> , skräddare, Kalmar,	med 36 röster,
»	<i>Jonsson, Axel</i> , landstingsman, Kalmar,	» 36 » ,
»	<i>Therner, R.</i> , agronom, Smedby,	» 36 » ,
»	<i>Tornegård, Oskar</i> , f. d. riksdagsman, Torngård,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr	<i>Appelkvist, Caspar</i> , handelsföreståndare, Ronneby,	med 36 röster,
»	<i>Wirde, Gottlieb</i> , adjunkt, Karlskrona,	» 36 » ,
»	<i>Thorsell, Carl</i> , kamrerare, Ronneby,	» 36 » ,
»	<i>Klemedtsson, Nils</i> , lantbrukare, Mårserum,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr	<i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	med 36 röster,
»	<i>Eliasson, Efraim</i> , ekonomichef, Karlstad,	» 36 » ,
»	<i>Johansson, Henning</i> , landstingsman, Hygn, Värmlands Säby,	» 36 » ,
»	<i>Eriksson, E. G.</i> , f. d. riksdagsman, Västbro, Värmlandsbro,	» 36 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr	<i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad,	med 36 röster,
»	<i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Karsta gård, Österslöv,	» 36 » ,
»	<i>Jönsson, Sven</i> , f. d. riksdagsman, Fridhill, Lövestad,	» 36 » ,
»	<i>Jeppson, Emil</i> , landstingsman, Haraberga, Knisslinge,	» 36 » ;

vid kontoret i Linköping

friherre	<i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	med 36 röster
herr	<i>Hallendorff, Joh. Th.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	» 36 » ,
»	<i>Åstrand, Gustaf Einar</i> , kassör, Linköping,	» 36 » ,
»	<i>Lindholm, Rud.</i> , direktör, Linköping,	» 36 » ;

vid kontoret i Luleå

herr	<i>Lantz, E. P.</i> , f. d. distriktschef, Luleå,	med 36 röster,
»	<i>Bengtsson, Axel</i> , drätseldirektör, Piteå,	» 36 » ,
»	<i>Sandström, J. R.</i> , handlande, Gammelstad,	» 36 » ,
»	<i>Hedström, R. A.</i> , f. d. ombudsman, Luleå,	» 36 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr	<i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 36 röster,
»	<i>Norell, Adolf</i> , f. d. riksdagsman, Örslösa,	» 36 » ,
»	<i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 36 » ,
»	<i>Karlsson, Martin</i> , lantbrukare, Nolebo, Lundsbrunn,	» 36 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr	<i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 36 röster,
»	<i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	» 36 » ,
»	<i>Eriksson, Josef</i> , kommunalkamrer, Finspång,	» 36 » ,
»	<i>Svantesson, Samuel</i> , nämndeman, Torp, Vånga,	» 36 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Granath, E. A.</i> , lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	med 36 röster,
» <i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärbo, Nyköping,	» 36 » ,
» <i>Schill, L. A.</i> , f. d. riksdagsman, Eskilstuna,	» 36 » ,
» <i>Stigberg, Edvin</i> , järnarbetare, Katrineholm,	» 36 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktör, Sundsvall,	med 36 röster,
» <i>Sköllerstedt, Evald</i> , överkonstapel, Sundsvall,	» 36 » ,
» <i>Ågren, Hugo</i> , förste bokförare, Kubikenborg,	» 36 » ,
» <i>Berggren, Tord</i> , kamrer, Sundsvall,	» 36 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Umeå,	med 36 röster,
» <i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 36 » ,
» <i>Lilja, G. H.</i> , tågmästare, Vännäs,	» 36 » ,
» <i>Jonsson, P. L.</i> , hemmansägare, Sävar,	» 36 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Tapper, K.</i> , kassör, Uppsala,	med 36 röster,
» <i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 36 » ,
» <i>Olsson, N. S.</i> , landstingsman, Skärplinge,	» 36 » ,
» <i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 36 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	med 36 röster,
» <i>Lundstedt, P. S.</i> , handlande, Klintehamn,	» 36 » ,
» <i>Gardell, Arvid</i> , f. d. riksdagsman, Stenstu, Sylfaste,	» 36 » ,
» <i>Svensson, Ernst</i> , f. d. landstingsman, Diskarve, Roma,	» 36 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Sjölin, Bengt</i> , överingenjör, Trollhättan,	med 36 röster,
» <i>Kjerrulf, E. A. I.</i> , godsägare, Vänersborg,	» 36 » ,
» <i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 36 » ,
» <i>Johansson, Gustaf</i> , kommunalnämndsordförande, Blaxtorp, Sjuntorp,	» 36 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	med 36 röster,
» <i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 36 » ,
» <i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 36 » ,
» <i>Ekström, L. J.</i> , landstingsman, Ekeby, Hallstahammar,	» 36 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 36 röster,
» <i>Svensson, Johan E.</i> , hemmansägare, Villansfarm, Alvesta,	» 36 » ,
» <i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 36 » ,
» <i>Rydström, Eric</i> , f. d. riksdagsman, Vråen, Lidnäs,	» 36 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	med 36 röster,
» <i>Fromell, A. R.</i> , direktör, Örebro,	» 36 » ,
» <i>Karlsson, Johan</i> , landstingsman, Björkmo, Granbergssdal,	» 36 » ,
» <i>Gillbom, John E.</i> , köpman, Örebro,	» 36 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Henriksson, Henrik, d. y.</i> , disponent, Östersund,	med 36 röster,
» <i>Nilsson, Nils</i> , lantbrukare, Tullus, Näliden,	» 36 » ,
» <i>Nilsson, Nils, d. y.</i> , lantbrukare, Dille, Täng,	» 36 » ,
» <i>Clarín, Ruben</i> , tapetserare, Östersund,	» 36 » ;

suppleanter:*vid kontoret i Göteborg*

herr <i>Rahmn, Gösta</i> , rektor, Göteborg,	med 32 röster,
» <i>Rhedin, C. W. F.</i> , major, Göteborg,	» 31 » ,
» <i>Gidén, Edvin</i> , advokat, Hovås,	» 30 » ,
» <i>Frankenberg, E.</i> , f. d. riksdagsman, Göteborg,	» 29 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Jensen, Martin Christian</i> , f. d. riksdagsman, Lund,	med 32 röster,
» <i>Borg, Nils</i> , poststationsföreståndare, Östra Sallerup,	» 31 » ,
» <i>Danilo, Einar</i> , folkskollärare, Sjöbo,	» 30 » ,
» <i>Lundgren, G. E.</i> , f. d. riksdagsman, Soldalen, Vadensjö,	» 29 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Berg, K. F.</i> , landstingsman, Vansbro,	med 32 röster,
» <i>Olsson, Anders</i> , f. d. riksdagsman, Mora,	» 31 » ,
» <i>Kvist, Anders H.</i> , kommunalnämndsordförande, Lenåsen, Ovanmyra,	» 30 » ,
» <i>Rosengren, Martin</i> , expeditör, Borlänge,	» 29 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	med 32 röster,
» <i>Karlsson, Thure</i> , föreståndare, Bollnäs,	» 31 » ,
» <i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Kälkebo, Forssa,	» 30 » ,
» <i>Fogelberg, Bernh.</i> , köpman, Gävle,	» 29 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	med 32 röster,
» <i>Bohlers, K.</i> , lantbrukare, Bol, Vessigebo,	» 31 » ,
» <i>Larsson, Oskar</i> , järnarbetare, Halmstad,	» 30 » ,
» <i>Rosén, Edvin</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 29 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	med 32 röster,
» <i>Fahlén, Verner</i> , lantbrukare, Nordanåker, Nyland,	» 31 » ,
» <i>Sundström, O. W.</i> , sågverksarbetare, Kramfors,	» 30 » ,
» <i>Björck, Nils</i> , landstingsman, Kramfors,	» 29 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Svensson, Bernhard</i> , kommunalnämndsordförande, Skoga, Hyltebruk,	med 32 röster,
» <i>Larsson, Einar</i> , lantbrukare, Klevarp, Bogla,	» 31 » ,
» <i>Hagerén, Algot</i> , överlärare, Nässjö,	» 30 » ,
» <i>Carlsson, Oscar</i> , lantbrukare, Ö. Höreda, Forserum,	» 29 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Johansson, Gotthard</i> , landstingsman, Emmaboda,	med 32 röster,
» <i>Olsson, Waldemar</i> , landstingsman, Oskarshamn,	» 31 » ,
» <i>Källén, Albert</i> , lantbrukare, Källingemöre, Tingsdal,	» 30 » ,
» <i>Johansson, Nils</i> , agronom, Ekeby, Lofta,	» 29 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Andersson, Anton</i> , vaktmästare, Karlskrona,	med 32 röster,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradsdomare, Svängsta,	» 31 » ,
» <i>Knutsson, Albin</i> , folkskollärare, Eringsboda,	» 30 » ,
» <i>Andersson, O. W.</i> , rektor, Karlskrona,	» 29 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Pettersson, Valter</i> , ombudsman, Karlstad,	med 32 röster,
» <i>Andersson, C. W.</i> , lantbrukare, Löved, Forshaga,	» 31 » ,
» <i>Wennberg, G. W.</i> , kassör, Skoghall,	» 30 » ,
» <i>Lövåsen, Frans</i> , landstingsman, Väse,	» 29 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Widén, Edvin</i> , överlärare, Vinslöv,	med 32 röster,
» <i>Vestesson, Victor</i> , nämndeman, Ivetofta, Bromölla,	» 31 » ,
» <i>Olsson, Nils</i> , lantbrukare, Åsums Killegård, Åsumtorp,	» 30 » ,
» <i>Nilsson, Sture A.</i> , kamrer, Fjälkinge,	» 29 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Johnsson, Robert</i> , överkontrollant, Linköping,	med 32 röster,
» <i>Jansson, Hugo</i> , direktör, Linköping,	» 31 » ,
» <i>Wesström, Erik</i> , stiftsjägmästare, Linköping,	» 30 » ,
» <i>Andersson, Mandor</i> , landstingsman, Linköping,	» 29 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Johansson, Anders</i> , landstingsman, Ersnäs,	med 32 röster,
» <i>Jansson, Gustav</i> , landstingsman, Karlsborg, Vånafjärden,	» 31 » ,
» <i>Edbom, O. H.</i> , grosshandlare, Luleå,	» 30 » ,
» <i>Carlsson, Otto</i> , överbanmästare, Luleå,	» 29 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Öster, Ernst</i> , lantbrukare, Fagersanna,	med 32 röster,
» <i>Sundén, Carl</i> , lantbrukare, Hova,	» 31 » ,
» <i>Jakobsson, Märten</i> , kontorist, Falköping,	» 30 » ,
» <i>Ljungström, Erik</i> , möbelhandlare, Mariestad,	» 29 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Johansson, John</i> , lantbrukare, Ånestad, Norrköping,	med 32 röster,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 31 » ,
» <i>Malmberg, David</i> , pappersbruksarbetare, Vilberga, Norrköping,	» 30 » ,
» <i>Fransson, Emil</i> , folkskollärare, Doverstorp,	» 29 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Smedberg, Harald</i> , agronom, Brunsta, Torshälla,	med 32 röster,
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 31 » ,
» <i>Karlsson, Oscar</i> , landstingsman, Strängnäs,	» 30 » ,
» <i>Steiner, Albin</i> , byggnadssnickare, Bie,	» 29 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Nilsson, B.</i> , lantbrukare, Skedvik, Attmar,	med 32 röster,
» <i>Modin, Helmer</i> , kapten, Sundsvall,	» 31 » ,
» <i>Kahlén, E.</i> , löjtnant, Sundsvall,	» 30 » ,
» <i>Wiklander, Tyko</i> , kommunalkamrer, Alnö,	» 29 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Jonsson, Rudolf</i> , lantbrukare, Stöcksjö,	med 32 röster,
» <i>Jacobsson, Thorvald</i> , landstingsman, Robertsfors,	» 31 » ,
» <i>Blomkvist, Jonas</i> , hemmansägare, Pengsjöby,	» 30 » ,
» <i>Oscarsson, Harald</i> , lantbrukare, Tavelsjö,	» 29 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Johansson, Tuve</i> , kamrer, Tierp,	med 32 röster,
» <i>Andersson, T. P. E.</i> , bokbindare, Uppsala,	» 31 » ,
» <i>Samzelius, J. A. T.</i> , andre bibliotekarie, Uppsala,	» 30 » ,
» <i>Pettersson, Valfrid</i> , lantbrukare, Björkby, Gamla Uppsala,	» 29 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Nilsson, C. O.</i> , redaktör, Visby,	med 32 röster,
» <i>Olofson, A. G.</i> , agronom, Visby,	» 31 » ,
» <i>Nilsson, Hj.</i> , drätselkassör, Visby,	» 30 » ,
» <i>Enekvist, Gustav</i> , folkskollärare, Visby,	» 29 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Andréen, Anders</i> , handlande, Brålanda,	med 32 röster,
» <i>Nilsson, G. S.</i> , fabrikör, Herrljunga,	» 31 » ,
» <i>Nicklasson, Otto</i> , f. d. riksdagsman, Råda, Sjuntorp,	» 30 » ,
» <i>Nilsson, Oskar</i> , byggnadssnickare, Trollhättan,	» 29 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Lundgren, Joh.</i> , ingenjör, Västerås,	med 32 röster,
» <i>Ericsson, S. P.</i> , kontorist, Västanfors,	» 31 » ,
» <i>Berglind, Karl T.</i> , lantbrukare, Väsby, Tärna,	» 30 » ,
» <i>Andersson, Aug.</i> , lantbrukare, Vänsta, Kolbäck,	» 29 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Gustafsson, Amandus</i> , järnarbetare, Växjö,	med 32 röster,
» <i>Pettersson, Erik</i> , folkskollärare, Alvesta,	» 31 » ,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 30 » ,
» <i>Bäckman, Valfrid</i> , landstingsman, Björnamo, Gårdsby,	» 29 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Larsson, Hjalmar</i> , lantbrukare, Eldvalla, Glanshammar,	med 32 röster,
» <i>Hällvik, Oskar</i> , redaktör, Örebro	» 31 » ,
» <i>Nilsson, Erik</i> , godsägare, Göksvalla, Hidingebro,	» 30 » ,
» <i>Berggren, C. A.</i> , advokat, Örebro,	» 29 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Persson, Nils</i> , lantbrukare, Trången, Aspås,	med 32 röster,
» <i>Lögberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 31 » ,
» <i>Olsson, Olof</i> , komm.-nämndsordf., Undrom, Rödön,	» 30 » ,
» <i>Hargeson, K. B.</i> , direktör, Östersund,	» 29 » .

P. J. Näslund.

Ernst Hage.

Gustaf Velander.

K. A. Westman.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontors styrelser och de valda meddelande om valens utgång.

§ 6.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 45, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.; och nr 68, angående omorganisation av domänverkets skogsindustriella rörelse. Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Herr Olofsson i Höganäs har — med hänvisning till att vid vissa förläggningar krigsledighetsbestämmelserna av den 6 december 1940 tillämpats så snävt, att många värnpliktiga av ekonomiska skäl icke kunde utnyttja ledigheten — till mig framställt det spörsmålet, huruvida jag ansåge att detta stode i överensstämmelse med bestämmelsernas andemening och, om så icke vore fallet, huruvida jag hade för avsikt att vidtaga åtgärder för åstadkommande av en för de värnpliktiga fördelaktigare tillämpning av bestämmelserna.

I anledning härav får jag anföra följande:

I krigsledighetsbestämmelsernas 4 § regleras begreppet tjänstledighet på så sätt att under 4 § a) hänföres ledighet, som meddelas på grund av sjukdom, angelägenhet av betydelse för det allmänna eller enskild angelägenhet av vikt; under b) hänföres ledighet för beredande av vila och rekreation i fall, då ledigheten ej är att hänföra till krigspermission (kollektiv permission); under c) hänföres annan ledighet för enskilda angelägenheter, som ej är att hänföra till krigspermission eller hempermittering.

Vid tjänstledighet som avses under a) och b) bibehålles rätt till krigslön och familjebidrag, varjämte resekostnadsersättning utgår. Vid tjänstledighet, som avses under c), utgår icke krigslön eller ersättning för resekostnad, under vissa förutsättningar icke heller familjebidrag.

I 7 § stadgas, att vid beviljandet av krigspermission och av tjänstledighet för enskild angelägenhet av vikt eller för ändamål, som avses i 4 § b), bör såsom allmän regel iakttagas, att av nämnda slags ledighet må vid varje tjänstgöringsperiod om två månader sammanlagt högst åtnjutas ledighet under sex dygn, resdagarna oräknade.

Den tolkning av nämnda bestämmelser som interpellanten påtalar innebär, att tjänstledighet för värnpliktiga, som icke kunna återropa enskild angelägenhet av vikt, hänföres till punkten c), i följd varav de icke få krigslön under ledigheten och ej heller resekostnadsersättning.

När man i krigsledighetsbestämmelserna, 4 § b), intagit föreskrifter om tjänstledighet för vila och rekreation, har man därmed avsett att införa en form av semesterledighet för all krigsmaktens personal. Det är sålunda fråga om vila och rekreation från militärtjänsten, vilket naturligtvis inte utesluter, att den ensildes syfte med ledigheten kan vara att ombesörja några mer eller mindre viktiga enskilda angelägenheter. Härav framgår, att den tolkning av bestämmelserna, som interpellanten påtalat, står i strid mot bestämmelsernas andemening. Då det för kort tid sedan kom till min kännedom, att bestämmelserna på vissa håll misstolkades, underrättade jag härom överbefälhavaren, vilken har att meddela tillämpningsföreskrifter till krigsledighetsbestämmelserna. Överbefälhavaren har nu i utfärdad högkvartersorder påpekat, att även ledighet som avser tillvaratagande av personliga angelägenheter, vilka icke kunna hänföras till enskilda angelägenheter av vikt, bör — i den mån tjänstledighet

Svar på interpellation. (Forts.)

icke redan åtnjutits i den utsträckning som i 7 § avses — hänföres till 4 § b). Därmed torde den av interpellanten påtalade tolkningen vara utesluten.

Härefter yttrade

Herr **Olofsson** i Höganäs: Herr talman! Efter försvarsministrernas meddelande har jag endast att framföra mitt tack för det välvilliga svaret, och framför allt vill jag tacka för de åtgärder, som herr statsrådet har vidtagit för att åstadkomma förmånligare tillämpning av krigsledighetsbestämmelserna för de värnpliktiga.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 8.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 48, angående ytterligare anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 51, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och § 4 mom. 1 förordningen den 22 april 1932 (nr 75) angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter;

till statsutskottet propositionen, nr 52, angående anslag till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne;

till bankoutskottet propositionen, nr 64, angående ersättning till A. E. F. Andersson i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring;

till statsutskottet propositionen, nr 65, angående förvärv för postverkets räkning av tomtmark i Göteborg; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 67, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat konstitutionsutskottets memorial:

nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen m. m.; och

nr 2, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

De vilande förslagen till ändringar i grundlagarna antogos.

§ 10.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 57, angående anslag till fullföljande av universitetsbibliotekets i Uppsala om- och tillbyggnad m. m.;

nr 62, angående avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län; och

nr 63, angående anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka.

Dessa propositioner bordlades.

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 9.

§ 11.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Riksdagsordningens bestämmelser om riksdagsmannarvodet m. m. Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 4, med uppgift å vilande förslag till ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen m. m.

Till grundlagsenlig behandling hade utskottet för riksdagen anmält tre under sistförflutna fyraårsperiod jämlikt § 64 riksdagsordningen såsom vilande antagna förslag till ändringar i rikets grundlagar.

1) *Förslag till ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen.*

Förslaget blev av kammaren antaget.

2) *Förslag till ändrad lydelse av §§ 23 och 50 riksdagsordningen.*

Till detta förslag hade utskottet fogat en så lydande anmärkning:

»Antager riksdagen det under punkten 1) upptagna förslaget till ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen, läser det under förevarande punkt 2) upptagna förslaget till ändrad lydelse av §§ 23 och 50 riksdagsordningen icke kunna vinna riksdagens bifall utan böra förklaras hava förfallit.»

Efter föredragning av förslaget anförde

Herr **Hallén**: Herr talman! Med hänvisning till kammarens nyss fattade beslut hemställer jag att kammaren måtte besluta, att den under förevarande punkt 2 angivna lydelsen av §§ 23 och 50 riksdagsordningen skall förkastas.

Efter härmed slutad överläggning blev på därå framställd proposition detta grundlagsändringsförslag av kammaren förkastat.

3) *Förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt § 37 mom. 2 och § 50 riksdagsordningen.*

Förslaget blev av kammaren antaget.

§ 13.

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande. Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 5, med förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Med utgångspunkt från det i § 12 punkt 1) härovan omförmälda, från 1940 års lagtima riksdag vilande förslaget till ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen hade konstitutionsutskottet funnit sig böra, med begagnande av sin initiativrätt jämlikt § 38 mom. 1 riksdagsordningen, utarbeta samt för riksdagen framlägga förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Utskottet hemställde, att riksdagen, under förutsättning att nyssnämnda grundlagsändringsförslag bleve slutligen godkänt, för sin del ville antaga det av utskottet framlagda förslaget till stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppgdragets fullgörande.
(Forts.)

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herrar *Holmström, Herlitz* och *Lindmark*; samt
- 2) av herrar *Källman* och *John Björck*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Nolin**: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i utskottets slutbehandling av den här föreliggande stadgan, men då jag tidigare har deltagit i förarbetet till densamma och då haft några egna små funderingar om dess utformning, ber jag att få yttra några ord.

Vad först beträffar stadgan som sådan och det arvode till riksdagens ledamöter, som i densamma bestämmes, har jag icke någon direkt erinran att göra. Med hänsyn till de levnadskostnader som vi för närvarande ha torde väl nämligen ingen kunna säga, att arvodet skulle vara på något sätt för högt tilltaget. Själv hade jag dock från början en annan mening om den saken och framförde ett förslag, som gick ut på att arvodet skulle återföras till den storlek, som det hade före ändringen 1933, nämligen ett för lagtima riksdag maximerat arvode av 4,500 kronor för ledamöter boende utom riksdagsorten och ett något mindre belopp för dem som bo inom orten. Då emellertid vid slutbehandlingen av detta ärende konstitutionsutskottets samtliga ledamöter enades om de nu föreslagna beloppen, 3,750 kronor respektive 5,000 kronor, har jag icke någon erinran att göra i det avseendet.

Däremot har jag en avvikande mening beträffande själva sättet för arvodets utgående. Som bekant har det tidigare under lång tid ansetts, att arvodet borde vara fast och maximerat för varje riksdag till ett bestämt belopp, detta i viss mån med hänsyn till att riksdagens ledamöter skulle söka påskynda riksdagsarbetet, så att det icke komme att utsträckas allt för länge. Jag anser nu, att det är en fullkomligt riktig princip att riksdagens ledamöter i vad på dem ankommer söka påskynda riksdagsarbetet, så att det icke sväller ut under onödigt lång tid. Visserligen kan det sägas häremot att regeringen har den saken så gott som fullkomligt i sin hand genom att på ett mycket sent stadium framlägga propositioner, som riksdagen sedan har att slutbehandla. Men riksdagen har ju dock möjlighet att vägra att ta emot sådana propositioner, som komma utomordentligt sent och långt efter det att den ordinarie propositionstiden utgått. Under sådana förhållanden torde man väl kunna säga, att riksdagen har en viss möjlighet att kunna påverka arbetet så att det icke sväller ut alltför mycket. Det är ju klart att under sådana förhållanden varunder vi just nu leva det väl torde vara svårt för riksdagen att vägra att ta emot en proposition, som kommer under riksdagens sista timmar men föranledd av dessa utomordentliga förhållanden.

När man har att utforma sådana bestämmelser som dessa anser jag, att man bör utforma dem med hänsyn till normala förhållanden och icke med hänsyn till de onormala förhållanden under vilka vi nu ha att arbeta. Med hänsyn härtill har jag den uppfattningen att riksdagen alltjämt hade bort behålla bestämmelsen om ett fast arvode för riksdag. Men då fordras ju givetvis också en särskild övergångsbestämmelse för att komma ifrån den otymplighet, som rått under de senaste två åren, nämligen att vi omedelbart efter en lagtima riksdag måste ta till en urtima. Detta hade ju givetvis låtit sig göra därigenom att man maximerat ett fast arvode för lagtima riksdag, som väl under normala förhållanden torde kunna räknas till 150 dagar, men tillagt en särskild bestämmelse om att därest riksdagen efter en viss förpuppningsperiod behövde inkallas senare på året, skulle arvodesbestämmelserna återigen träda i kraft

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.
(Forts.)

med arvodet fördelat per månad räknat. Detta har ju också kommit till uttryck i den reservation, som vid detta utlåtande fogats av herr Holmström m. fl. Jag för min del måste säga, att mina sympatier äro för denna reservation.

En annan sak, som jag också haft en egen mening om och som jag fört fram inom konstitutionsutskottet under ärendets tidigare behandling där, gäller ersättningen för riksdagsmännens resor. Emot stadgans bestämmelser om det antal resor, som riksdagens ledamöter skola erhålla ersättning för, har jag ingenting att erinra. Jag har den uppfattningen, att detta ökade antal så kallade fria resor, som skulle komma riksdagens ledamöter till del, bara kommer att i sin mån förbättra arbetsförhållandena här i riksdagen, därigenom nämligen att med den tillgång till ökade fria resor, som nu beredes riksdagens ledamöter, komma dessa säkerligen icke att vid ledighet stanna hemma så länge och vara ifrån riksdagsarbetet så länge, som man har kunnat iakttaga varit fallet under föregående år. Jag tror nämligen, att riksdagsmännen underkasta sig besväret med resor litet oftare och mera passa på arbetet här, därest de få ersättning för resekostnaderna. Jag har emellertid i utskottet tillåtit mig framföra en önskan om att det utsades i denna stadga, att riksdagens ledamöter skola äga rätt till ersättning för dessa resor högst efter andra klass på järnväg, detta därför att om riksdagens ledamöter mera allmänt komma att begagna sig av möjligheten att resa första klass, kommer detta att ådraga statsverket rätt avsevärda utgifter. Härtill kommer att om resor företagas samtidigt och i något större omfattning kan det vålla stort besvär för järnvägarna att tillhandahålla förstaklasskupéer både i sitt- och sovvagnar. Jag anser därför att det hade varit lämpligt att det i denna stadga sagts ut, att reseersättning utgår högst efter priset på andra klass järnvägsbiljett. Nu ha ju ett par av utskottets ledamöter haft samma uppfattning som jag och vid detta utlåtande fogat en reservation i sådant avseende. Då det väl emellertid icke torde vara lämpligt att ställa något yrkande om bifall till dessa reservationer, tar jag mig friheten, herr talman, att yrka återremiss till utskottet av det föreliggande utlåtandet.

Herr **Hallén**: Herr talman! De farhågor, som herr Nolin nu framfört, tyckas gå ut på att frånvaron av en maximering av riksdagsmannaarvodena skulle kunna leda till en icke önskvärd förlängning av riksdagsarbetet. Jag är övertygad om att dessa hans farhågor ingen grund ha i verkligheten. Den uttänjning av tiden för riksdagsarbetet, som ju faktiskt — det måste vi erkänna — har ägt rum under senare år, har icke sin grund i någon senfärdighet från riksdagens sida. Om nu denna arvodesstadga antages, torde riksdagsarbetets förlängning i framtiden icke på något sätt kunna sägas ha haft att göra med denna stadga eller arvodesbestämmelserna och än mindre med någon riksdagsmännens obetvingliga lust att stanna kvar i huvudstaden. Drar riksdagsarbetet ut på tiden beror detta uteslutande på den ständigt stegrade strömmen av propositioner. Just här visar sig den allvarliga brist, som vidlåder det förslag, som framkommit från reservanternas sida. Det utgår nämligen från att det alltid kommer att finnas en intervall eller ett uppehåll mellan den tidpunkt, då det fixerade riksdagsarvodet utgått och den nya kallelsen till fortsatt arbete under en förpuppningstid, som kan äga rum. Men där finns som sagt den allvarliga haken, som väl kan tänkas, nämligen att under mycket allvarliga tider en sådan intervall aldrig hinnes med utan att under mycket skärpta lägen — låt mig säga krigsfara eller rent av krig — riksdagen fortsätter sitt arbete oavbrutet från arvodestidens slut eller, som reservanterna räknat med, den 10 juni.

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.
(Forts.)

Man kan då tänka sig det fallet, att riksdagen får vara samlad i fortsättningen här i Stockholm i månadtal utan ett öres ersättning.

Nu kan man ju invända att ett sådant tänkt fall är mycket svårt att räkna med i framtiden. Därom vet man emellertid ingenting, och det är i vart fall vår skyldighet att förebygga att med en sådan här stadga eller författning en dylik eventualitet kan uppstå. Det är med hänsyn till dessa förhållanden som vi i utskottet absolut icke kunnat reflektera på reservanternas förslag, som man vill att utskottet genom en återremiss skall ta ställning till.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svedman**: Herr talman! Den som utan inverkan eller påverkan från andra själv kan bestämma ersättningen för sitt arbete och sina insatser och som så att säga själv kan avgöra sina löneförmåner, befinner sig givetvis i en ganska delikat belägenhet. I regel finns det ju köpare och säljare, leverantörer och mottagare, som genom förhandlingar bestämma priset eller ersättningens storlek. Riksdagen intar den ställningen att den utan inverkan eller påverkan från annat håll kan bestämma riksdagsmännens arvoden. Jag skulle tro, att ingen människa tänker på att remittera konstitutionsutskottets betänkande till priskontrollnämnden! Jag påstår icke, att konstitutionsutskottet icke visat omsikt om statens ekonomi, men jag måste säga ett ord i anledning av det tidsläge, under vilket detta förslag kommit fram, och med hänsyn till vad riksdagen för icke fullt ett år sedan beslutade i anslutning till tidens ekonomiska förhållanden. Under normala tider torde detta förslag ha kunnat passera tämligen oanmärkt, men för att visa att herr Nolin icke står ensam om sin uppfattning har jag, herr talman, bett att få säga några ord.

Tiden manar till försiktighet framför allt i ekonomiskt avseende, och icke minst manar den den demokratiska parlamentarismen till försiktighet. Riksdagsmannaarvodet måste vara så satt, att en lämplig och intresserad person, som vill motta uppdraget, ställs i det ekonomiska läget, att han kan uppehålla sig här och försörja sin familj i hemorten. Men det får icke i och för sig innebära någon ekonomisk lockelse, och det får icke sättas så att det kan tänkas utgöra ett hinder för riksdagsarbetets rationalisering och intensifiering. Det får icke sättas så att det slentrianmässigt drar ut på riksdagsarbetets tid och därigenom förstör värden och fördyrar arbetet. Vi måste besinna att vi lagstifta icke för den ambitiösa sammansättning, som riksdagen nu har, utan vi måste tänka på att lagen måste gälla för framtiden, då kanske den ambition, som nu präglar riksdagens ledamöter, icke är tillfinnandes åtminstone inte i samma grad som nu.

Vi måste också betänka en sak till, och det är att Sverige för närvarande snart är det enda demokratiskt styrda landet i Europa möjligen vid sidan av Schweiz. Konstitutionsutskottet har i en tablå gjort vissa jämförelser med avseende å riksdagsarvodena i andra länder för att visa, att konstitutionsutskottet icke framträder oblygt. Dessa uppgifter ha emellertid bara historiskt värde. Ty i vilka länder går det nu ut några riksdagsarvodena på sätt som här anges? Och vem kan våga påstå något om värdet av sådana siffror och ett sådant jämförelsematerial för framtiden?

Vad jag närmast tänkt på i detta sammanhang är att riksdagens kamrar i fjol antogo ett förslag mot inflationsfaran. Det ifrågavarande betänkandet byggde på en kungl. proposition och på en skrivelse från riksbanksfullmäktige. Det framlades av bankoutskottet, och i detsamma hette det, att »så vitt möjligt bör undvikas, att allmänna köpkraften i landet ökas genom direkt stegring av

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.
(Forts.)

löner eller ansvällning av andra inkomster.» Och vidare hette det: »Lika viktigt som att de enskilda begränsa sin konsumtion är, att staten och andra offentliga organ inskränka sina ordinarie utgifter. Alla möjligheter till besparingar härutinnan böra därför tillvaratagas, och gäller detta även redan beslutade utgifter.»

Detta är givetvis en paroll i kampen mot inflationsfaran. Ja, säger man, men det som här är i fråga åstadkommer ingen inflation. Nej, naturligtvis icke. Och jag förstår så väl, att man i dessa tider icke kan undgå en viss löneroglering. Men å andra sidan vill jag framhålla faran av att man i varje enskilt fall resonerar så: »det här gör ingenting, och det här gör väl ingenting», ty summan av alla dessa fall innebär den verkliga faran. Även snigeln når målet, förutsatt att han konstant rör sig i riktning mot detsamma. Jag kan icke förbise, att det här just är en omständighet, beträffande vilken riksdagen, som från vissa håll är ganska infamt påpassad, borde vara en smula försiktig, särskilt beträffande den synpunkt, som herr Nolin här tidigare berört.

Visserligen kan en verklig inflation ännu icke konstateras, men vi äro dock tydligt och klart på väg däremot, även om någon bestämd, överhängande fara för närvarande icke synes vara för handen. Men vad som i våra dagar sker, det sker snabbt och överraskande. Därför gäller det att vid varje möjlig hållplats bromsa så mycket man kan, ty en verklig inflation är en riksolycka, som endast kan jämföras med aktivt deltagande i krig. En verklig inflation hotar en massa människor med ruin och kan förstöra vårt ekonomiska liv för årtionden framåt, och den bryter ned statens ekonomiska styrka, utan vilken ingen annan statlig kraft kan utvecklas.

Jag har måst påpeka detta därför att jag var livligt intresserad i tillkomsten av det betänkande, varur jag här tillåtit mig citera ett stycke, och jag har velat erinra om dess tillvaro, emedan jag anser att riksdagen i första hand bör vara den, som respekterar sina egna beslut. Ty om riksdagen icke respekterar de paroller och direktiv, den utfärdar, kan den väl knappast heller begära, att andra skola göra det.

Man kan i ett sammanhang som detta förmoda, att det finns sådana — motståndare till demokratiskt styrelse- och tänkesätt — som önska sig kunna påvisa, att inom det demokratiskt-parlamentariska styrelsesättet riksdagsmännen visa mera omsorg om sig själva än om många andra. Det är därför, herr talman, som jag för min del skulle ha önskat, att man fortfarande som hittills kunnat fastslå ett maximerat arvode för riksdagens ledamöter. Konstitutionsutskottets ärade ordförande har gjort vissa invändningar däremot, men det föreföll, som om han själv icke hade alltför stor respekt för sina invändningar, ty han förband dem uttryckligen med mera tänkta och teoretiska än praktiska fall. Men vi skola väl hoppas, att när en gång normala tider inträda, de farhågor, som han här anfört till stöd för konstitutionsutskottets förslag, icke skola vara till finnandes.

Det är ungefär dessa små randanteckningar, som jag, herr talman, för min del velat göra till det beslut, som riksdagen nu går att i denna fråga fatta, och jag har med det sagda sökt att i korthet motivera min uppfattning.

Herr Fast: Herr talman! Jag undrar, om icke det sista anförandet kom i felaktigt sammanhang, då talaren varnade för faran av inflation i samband med det föreliggande ärendet. Det var väl att taga till litet för kraftiga proportioner, i synnerhet som det kan erinras om att det riksdagsarvode, som ut-

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

(Forts.)

gick på 1920-talet, var jämförbart med det belopp, som nu föreslagits. Jag undrar, om man i övrigt kan sammanknyta denna fråga med sådana förhållanden, som kunna ge anledning att tala om faran för inflation. Dessutom måste jag ju konstatera, att man i det resonemang, som nu förts här i kammaren liksom i utskottet, är överens om själva beloppet. Under sådana förhållanden förstår jag icke vad dessa deklarationer skola tjäna till.

Låt oss hålla oss till det som egentligen skiljer oss åt och som knappast motiverat det sista anförandet, nämligen principen: skall beloppet maximeras, och skall det maximeras med hänsyn även till tiden? Då fäster jag uppmärksamheten vid att vad som här föreslås är ju en maximering av beloppet men icke en maximering av tiden. Det förslag som föreligger sysslar uteslutande med den lagtima riksdagen. Det är icke lätt att göra en beskrivning på det första skedet av en lagtima riksdag och ett eventuellt senare skede. Jag tror icke heller, att detta rent tekniskt är möjligt med den funktion, som detta system är avsett att fylla, nämligen att i vissa fall ersätta urtima riksdagar. Om det skulle vara tekniskt möjligt, bleve det i praktiken synnerligen olämpligt. Låt oss säga, att riksdagen skulle vara färdig att avsluta sitt arbete ungefär den 15 juni, men att Kungl. Maj:t under dessa brydsamma tider skulle finna något ärende vara av den brådskande beskaffenhet, att en proposition bör framläggas den 16 juni. Skall Kungl. Maj:t då taga en sådan hänsyn till riksdagsmännens bästa, att Kungl. Maj:t avstår från att framlägga propositionen vid denna tidpunkt och låter riksdagsmännen vara hemma någon tid för att därefter åter sammankalla dem och komma med denna proposition? När man talar om landets intresse, tror jag, att man får se till att skapa en organisation, som är lämplig för sina arbetsuppgifter. Det är det väsentliga och stora i detta sammanhang, när man vill komma ifrån det tunga förfarandet med urtima riksdagar, som säkerligen även för statsverket varit dyrare än vad som behövt bli fallet, därest nu föreslagna bestämmelser varit gällande.

Vidare vill man skapa ett system, som under dessa brydsamma tider gör det möjligt för Kungl. Maj:t både att samråda med riksdagen under kortare perioder och att lämna utrikespolitiska meddelanden även under den tid, då riksdagen icke är samlad. Tar man sikte på detta, tror jag, att det föreliggande förslaget är så pass väl avvägt, att det fyller dessa funktioner så tillfredsställande som gärna kan tänkas.

Visserligen är det sant, att riksdagsmännen här måste reglera sina egna löner, men den omständigheten torde å andra sidan vara anledningen till att det förslag, som ligger på bordet, har det utseende det har. Det har sannerligen icke saknats återhållande krafter. Att sedan en och annan kan vara missnöjd i den ena eller den andra punkten är en sak för sig. Om vi skulle börja ge uttryck åt dessa känslor, då bleve det allmänna deklARATIONER från både ledamöter och suppleanter i utskottet och särskilt från dem, som haft det mindre angenäma uppdraget att sitta i den delegation, som skulle utarbeta förslaget. Jag tror, att det skulle tjäna bra litet till och ha bra litet med det föreliggande förslagets antagande att göra.

Det förslag om återremiss, som här ställts, kan ju icke vara framställt med tanke på att vinna positiva resultat, ty med den majoritet i utskottet, som finnes, och då de frågor som just nu debatteras varit så grundligt övervägda, som fallet varit, är det väl icke att vänta, att man vid ett förnyat övervägande inom utskottet skulle komma fram till en annan ståndpunkt. Och då det endast är utskottet självt som har initiativrätt härvidlag, förstår man, att ett sådant yrkande icke har någon utsikt att vinna gehör. Jag tror vidare, att de

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.
(Forts.)

som sysslat med denna fråga äro mycket tacksamma att slippa fortsätta med detta arbete, ty något förnuftigare och roligare kan man ju i detta sammanhang taga sig för. Det är icke på utskottet det beror, att detta förslag föreligger här, utan det är en konsekvens av att frågan om riksdagsledamöternas arvoden lyfts ut ur grundlagen. Med det beslut, som riksdagen för några minuter sedan fattade, är det nödvändigt, att det finns en dylik stadga. Om man då anpassar stadgan efter de uppgifter, som riksdagsledamöterna ha sig ålagda, tycker jag, att utskottet icke skall kritiseras för detta, utan att man skall vara glad över att detta kunnat ske på ett sätt, som ur flera synpunkter kan betecknas såsom tillfredsställande.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag vill i anledning av herr Svedmans resone-mang säga det, att kammaren har väl en känsla av att det mest var i sin egen-skap av ledamot i bankoutskottet som herr Svedman här talade, då han erin-rade om att det föreligger en inflationsrisk. Jag undrar, om icke det uttrycket är på sin plats, att man ser spöken på ljusa dagen, då man för fram talet om inflation i detta sammanhang. Jag tror icke, att detta har det ringaste sam-manhang med det beslut, som vi nu skola fatta, ty om en grupp på 380 per-soner skulle återställa sin egen ersättning till vad den under vissa andra tider brukat vara, skulle jag vilja veta, vilka stora kårer eller organisationer i riket, som skulle kunna anföra *detta* som argument för sin egen lönerörelse. Det är nog ingenting annat än en konstruktion.

Jag vill sluta med att säga, att när herr Svedman med anledning av den utredning som gjorts angående arvoden i andra riksdagar och parlament på-pekade, att dessa till stor del alls icke existera, så är det mycket riktigt. Men vi få väl icke vara så pessimistiska som talaren själv, utan vi kunna väl tänka oss, att en del av dessa parlament återkomma till livet. Vi ha t. ex. erinrat om att det i det norska stortinget har utgått ett arvode på 7,000 kronor. Vi äro icke så pessimistiska, utan vi räkna med att det kan komma att bli ett storting även i framtiden, och då har man rätt att peka på, med vilka belopp stortingsmännens arvoden utgå.

När för övrigt den ärade talaren påpekade, att det här i Europa icke skulle finnas något demokratiskt, parlamentariskt styrt rike jämte Sverige mer än Schweiz, så vet jag icke, varför han skulle vara så sträv i sitt omdöme, att han alldeles tappade bort vårt grannland i öster, nämligen Finland.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav först pro-positions beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att ären-det skulle återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande, dels ock på avslag därå; och blev ifrågavarande yrkande av kammaren avslaget.

På därå framställd proposition blev härefter utskottets hemställan av kam-maren bifallen.

§ 14.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 6, med uppgift å vilande för-slag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen.

Det vilande förslaget till ändringar i grundlagarna antogs.

§ 15.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 7, med uppgift å vilande förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m.

*Ändring i
vissa delar av
tryckfrihets-
förordningen
m. m.*

Till grundlagsenlig behandling hade utskottet för riksdagen anmält tre under sistförflutna fyraårsperiod jämlikt § 64 riksdagsordningen såsom vilande antagna förslag till ändringar i rikets grundlagar.

1) *Förslag till*

- a) *ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen, och*
b) *ändrad lydelse av § 108 regeringsformen.*

Förslaget blev av kammaren antaget.

2) *Förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.*

Efter föredragning av förslaget anförde:

Herr Edberg: Herr talman! Anledningen till att jag på denna punkt ber att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par minuter är enbart den, att jag önskar göra ett par korta randanmärkningar till det stora grundlagsändringsförslaget.

Det torde inte ha undgått någons uppmärksamhet, att den nya tryckfrihetsförordningen i fråga om ordalagen högst väsentligt kommer att skilja sig från den gamla. Detta är emellertid en bisak. Det väsentliga är att andan i 1812 års tryckfrihetsförordning också talar ur formuleringarna i den nya redigeringen. Den nya dräkt, i vilken tryckfrihetsförordningen nu framträder, har tvivelsutan många förtjänster. Den har bidragit till att på flera punkter reda upp begreppen, den har konkretiserat åtskilliga formuleringar och den har tagit hänsyn till en ny tids förhållanden och krav. På ett par punkter kan man emellertid icke underlåta att anmäla sin reservation. Jag tänker därvid främst på spridningsförbud utan åtföljande rättegång.

Då en skrift belägges med kvarstad, gäller spridningsförbudet som bekant endast den del eller de stycken av skriften, som föranlett kvarstaden. Dessutom måste åtal inför domstol följa inom åtta dagar efter det kvarstaden lagts. Sker ej detta, upphör kvarstaden att gälla. Dessa för den enskilde medborgaren betydelsefulla garantier finnas emellertid icke, då det gäller diplomatisk konfiskation. Då en skrift av diplomatiska skäl konfiskeras, har justitieministern ingen skyldighet att lämna upplysning om vad som föranlett konfiskationen och gör det, såvitt jag kunnat förstå, inte heller. Dessutom skall konfiskationen icke åtföljas av rättegång. På denna punkt har 1940/41 års lagtext sorgfälligt bibehållit den föråldrade passus, som insköts i 1812 års lagtext, men som icke fanns i 1809 års edition. Detta står uppenbarligen i strid mot hela grundlagens anda, sådan den konkretiserats i § 16 regeringsformen, som ju plägar kallas den svenska frihetens Magna Charta. Det rimmar illa med de vackra orden om att Konungen bör »ingen avhända eller avhända låta något gods, löst eller fast, utan rannsaking och dom, i den ordning Sveriges lag och laga stadgar föreskriva». Då det dessutom i momentet om den diplomatiska konfiskationen heter: »Är skriften *ej* smädlig eller förgriplig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat» är ju därmed klart utsagt, att skriften *ej* är straffbar enligt svensk lag. Man kan ju förstå, att skriften under sådana förhållanden icke åtalas. Men det rimligaste syntes vara, att brottskatalogen gjordes så fyllig och att man i den garderade sig för alla tänkbara fall, så att diplomatisk konfiskation, alltså konfiskation utan rättegång, gjordes överflödig.

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)

Det må i detta sammanhang påpekas, att det åsyftade lagrummet, alltså § 3 mom. 9, länge ansetts vara en död bokstav. Då det förra året väcktes till liv från de döda, hade det sovit en törnrosaslummer sedan mitten av förra seklet. 1912 års konstitutionsutskott, som föreslog dess borttagande, pekade också på att detta stadgande var föga förenligt med andan i vår tryckfrihetsförordning, och att det inte torde äga något motstycke i främmande lagstiftning, samt tillade: »Det vill synas som om dess betydelse för framtiden ej skulle kunna bli någon annan än att möjligen sätta den svenska regeringen i en obehaglig mellanhand.» Måhända var det detta som skedde 1940.

Man kan, herr talman, inte underlåta att sätta detta stadgande i relation till det förslag om censur och utgivningsförbud, som inom kort kommer på riksdagens bord och som kammaren säkerligen med en viss bävan avvaktar. Redan nu har regeringen avsevärda möjligheter att utöva kontroll över pressen. Den kan för det första låta anställa åtal inför domstol i vanlig ordning. Den kan för det andra låta indraga antimilitaristiska skrifter vid truppförband. Vidare och för det tredje kan skrift, som föranlett missnöje hos andra makter, på initiativ av främmande makts regering eller dess beskickning här i landet sekvestreras. Härtill kommer för det fjärde den diplomatiska konfiskationen, för det femte transportförbudet och för det sjätte den övervakning av pressen, som utövas genom informationsstyrelsen och som enbart den torde vara nog så effektiv. Den sjunde möjligheten, som inträder vid krigsfara, är den skärpta sekretessen. Det gäller sålunda § 3 mom. 10 i det memorial, som just i dag behandlas och där det i ganska allmänna ordalag talas om publiceringsförbud för »underrättelser, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet». Vi komma inom kort att få behandla de åttonde, nionde och tionde möjligheterna, nämligen censur på vissa angivna grunder, införsel förbud och utgivningsförbud.

Det är naturligtvis, herr talman, icke mängden av olika kontrollmöjligheter, som innebär en fara för det fria ordet. För varje lojal medborgare står det klart, att en viss kontroll från de styrandes sida måste utövas över det odefinierbara något, som kallas opinion — detta särskilt naturligtvis i upprörda tider. Jag kan icke förstå dem, som beteckna varje åtstramning såsom reaktionär. Gentemot de statsfientliga riktningarna kan ingen tolerans visas, och den nödvändiga militära sekretessen måste givetvis upprätthållas. Frågan är emellertid, om inte alla de övervakningsmöjligheter över pressen, som Kungl. Maj:t får — alltså de som redan finnas och de som nyskas — innebära ett större våld än nöden kräver.

Det har i diskussionen om tryckfrihetsförordningen sagts, att ingen miss-tänker den nuvarande regeringen för att missbruka de fullmakter, som läggas i dess hand. Detta vill jag på det livligaste understryka, även om jag måste bekänna, att jag nog stått frågande inför konfiskeringen av vissa skrifter. Men vi ha inga garantier för att vi om — låt mig säga — tjugu år ha samma förträffliga regering som i dag. Och då man ju måste utgå ifrån att en grundlag icke stiftas för en sittande regering utan med tanke på framtiden, kan man icke undgå att hysa vissa farhågor redan inför en del av de formuleringar, vi i dag gå att stadfästa. Det allra allvarligaste synes mig vara, att man håller på att riva ner den klart utstakade gräns, som regeringsformen drar upp mellan, å ena sidan, den lagstiftande och administrativa myndigheten och, å andra sidan, den dömande myndigheten. Våra lagstiftare ha sökt kringgärda de enskilda medborgarna med allehanda garantier och begränsa de politiska statsorganens makt över människorna. »Konungen låte en var bliwa dömd av den domstol varunder han rätteligen hörer och lyder», heter det ju i regeringsformen. I dag — med den regering som nu sitter och som vi väl

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)

alla hoppas ännu många år skall få sköta den svenska statsskutans roder — spelar det ingen större roll, men vi veta föga, vilka konsekvenser dessa avsteg från grundlagens anda kunna få i framtiden. Kanske skall det visa sig, som så ofta sker, att de extrema farhågorna icke besannas, och lyckligt vore det. Kanske skall det också visa sig, att de extrema förhoppningar, man måhända också fäster vid denna lag, icke heller infrias. Frågans principiella räckvidd är emellertid så stor, att den icke kan och icke får förbigås.

Jag kan, herr talman, självfallet icke ha något yrkande, då en återgång till den gamla lagtexten icke skulle ha någon reell betydelse för de förhållanden, jag berört, och då den nya lagtexten dessutom rymmer så många och påtagbara förtjänster. Jag har emellertid ej kunnat underlåta att ge uttryck åt de farhågor, som vissa avsnitt i tryckfrihetsförordningen äro ägnade att framkalla.

Herr von Friesen: Herr talman! Åtgärden att utbryta den del av det vilande grundlagsförslaget i tryckfrihetsförordningen, som vållat de flesta invändningarna, måste ju betraktas med tillfredsställelse från deras sida — och jag räknar mig utan varje tvekan dit — som i princip vilja förfäktat en mera liberal tryckfrihetspolitik. Icke desto mindre förefaller det mig i likhet med den föregående talaren, som om ett par av de avsnitt, som nu presenteras riksdagen, med fördel kunde ha bordlagts för ytterligare övervägande. Jag syftar på § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen. Beträffande § 3 mom. 9 sägs: »Är skriften ej smädlig eller förgriplig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, må den, utan rättgång, genom beslut av Konungen i statsrådet konfiskeras.» Ovanstående punkt är ju ingalunda obekant. Under sistförflutna året har den dragits fram ur en mer än välförtjänt glömska och tillämpats på ett sätt, som måste framkalla allvarliga betänkligheter. Inte ens en samlingsregering är ofelbar, och till dess enligt min uppfattning klart klandervärda åtgärder hör tillämpningen av vissa stycken i denna paragraf. Ty hur konstateras »missförstånd med främmande makt»? Det är ju så, att blotta förhandenvaron av skrifter, som i propagandasyfte riktas mot den ena eller andra parten av de krigförande, icke är nog för missförstånds framkallande. Bokmarknaden visar en anmärkningsvärd uppsjö på tryckalster, mot vilka inga ingripanden skett, och som synnerligen skarpt riktat sig mot den ena av de krigförande makterna — i detta fallet England. Att åtgärder mot dessa icke företagits kan endast förklaras på det sättet, att vederbörande lands regering icke begärt ingripande. Motsatta parten synes i stället ha gjort rikliga uppvaktningar — åtminstone i en del avseenden förefaller det mig med resultat. Om en del av dessa indragningar vill jag säga, att de äro icke endast sakligt obefogade utan direkt skadliga. Det omdömet skulle jag vilja ge indragningen av en känd amerikansk författarinnas skrift. Betydelsen av goda förbindelser med Förenta staterna har många gånger framhållits även från regeringens sida och det kan icke tillräckligt framhållas i detta sammanhang. Det ligger också, herr talman, för mig något förödmjukande i detta, att främmande regeringar med totalitära anspråk på detta sätt skola få möjlighet att censurera svensk press ävensom förhindra utgivandet av andra tryckalster på svenska. Deras anspråk äro omöjliga att tillfredsställa. Den ena eftergiften bereder plats för en följande. Ingenting har visat sig mera förödande för ett lands frihet och självbestämmanderätt än eftergifter åt stater med, såsom man säger, totalitära anspråk. Det var alldeles onödigt av regeringen att aktualisera denna paragraf. Onödigt synes det mig också varit av föregående riksdag att på detta sätt skänka den upphöjelse och värdighet.

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)

Ej heller mom. 10 i § 3 synes mig böra av riksdagen godkännas i föreliggande skick. Där stadgas bland annat: »Underrättelser rörande krigsmakten, som kunna skada rikets försvar, där vad sålunda kungjorts bort, utgivaren vederligt, hållas hemligt för främmande makt samt kungörandet ej skett med regeringens tillstånd eller med officiell tillåtelse» o. s. v. Detta är, synes det mig, herr talman, en verklig kautschukparagraf, som möjliggör en den vidaste censur beträffande nyhetsförmedlingen. Den militära ledningen har föga till övers för tryckfriheten och finner densamma enbart besvärande. Det lär inte bli svårt för den att vinna gehör för mycket vittgående anspråk på sekretess. De rent restriktiva bestämmelserna synas mig fullständigt onödiga. Hittills gällande bestämmelser ge nämligen en full garanti mot otillbörlig publicitet, så mycket hellre som den svenska pressens hållning torde få betraktas som mönstergill i detta avseende. Man bör icke i onödan stifta sådana här lagar, då man aldrig vet, huru långt de kunna komma att tillämpas.

Det är ingalunda betydelselöst, hur den nyvalda svenska riksdagen behandlar dessa förslag. Vi ha att fråga oss, hur eftervärlden skall bedöma dem som av räddhåga gingo för långt och man kommer att räkna dem som gjorde eftergifter under trycket av det faktiska nervkrig, som förts mot oss. Jag tror bestämt, att vi vinna mest i längden på att visa stramare återhållsamhet i dessa frågor.

Med stöd av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att i första hand få yrka, att ifrågavarande förslag måtte återremitteras till konstitutionsutskottet, detta i avsikt att vi kunna få behandla detsamma på nytt i ett större sammanhang. Därest detta yrkande icke av kammaren bifalles, hemställer jag, herr talman, om avslag på förevarande punkt 2 av utskottets hemställan.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det förvånade mig, att den siste talaren gick så långt, att han ifrågasatte, att kammaren skulle avslå de ifrågavarande bestämmelserna, alltså närmast § 3 mom. 9 och 10 i tryckfrihetsförordningen. Jag vet icke vad som skulle kunnat inträffa sedan i fjol, då riksdagen med så stor enighet, kan man säga, första gången antog dessa bestämmelser. Det skulle i så fall vara det, att i landet uppstått en större opinion, som anser, att man gått för långt. Jag tror emellertid icke, att det är fallet. Jag vill icke riva upp den debatt, som vi hade i fjol, utan blott i allra största korthet säga, att den ändring, som här företagits, alldeles säkert icke skett i syfte att undertrycka den allmänna tryckfriheten eller yttrandefriheten här i vårt land, samt att ändringen ännu mindre framkommit på grund av någon som helst tanke från statsmakternas sida på att söka få fram den likriktning, som på en del håll anses vara förebildlig. Detta är absolut icke fallet, utan vi måste se dessa skärpta tillägg eller ändringar av närmast mom. 9 och sedan av mom. 10 såsom ett led i vår allmänna beredskap.

Det är visserligen att beklaga, att tryckfrihetsförordningen icke på något smidigare sätt kan tillämpas, så att man såsom beträffande ordval och annat kan begränsa dess giltighet, men i detta fall är det ingenting annat som åsyftas än att utrusta statsmakterna med hjälpmedel i en särskilt allvarlig och kritisk tid, då dessa bestämmelser skola tillgripas. Det ligger nog faktiskt till på det sättet, att de, vilka man anser sig ha fullt befogad anledning att misstro, icke så mycket äro svenska medborgare utan sådana personer, som använda svenska medborgare såsom bulvaner, och att det är främmande intressen, som det här gäller att hålla tillbaka. Det avser folk från den s. k. femte kolonnen och andra, som det gäller att på ett tjänligt sätt förhindra att bedriva sådan verksamhet, att de svårigheter skulle uppstå, som tryckfri-

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)
 hetsförordningen här talar om. När det sägs i mom. 9, att skrifter, som, icke smädliga eller förgripliga, i alla fall kunna åstadkomma, att missförstånd med utländsk makt yppas, så veta vi, att krafter äro i rörelse för att föra fram sådana skrifter. Nu ha vi förut haft en sådan bestämmelse. Skärpningen här innebär endast, att justitieministern i väntan på ett konseljbeslut belägger en sådan skrift med kvarstad att gälla högst åtta dagar.

Vad sedan beträffar kritiken mot mom. 10, som man anser vara en alltför tånjbar och kautschukartad bestämmelse, kunna faktiskt stora olägenheter uppstå, om man icke har möjlighet till restriktioner. I denna del yttrade en talare i debatten i fjol: »En oförsiktig publicitet av uppgifter rörande utrikespolitiken eller försvarsmakten eller några som helst andra vitala intressen kunna försvaga landets militära och ekonomiska motståndskraft. Även enstaka missbruk av tryckfriheten kunna då bli ödesdigra.» Jag menar, att detta är en försvarsåtgärd, som man i en så svår tid som denna anser sig icke kunna undvara. Så resonerade också fjolårets riksdag, och jag är övertygad om att denna kammare bibehåller dessa synpunkter även vid detta tillfälle.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till de här ifrågavarande momenten.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! De två talare, som riktat sig mot de föreliggande grundlagsförslagen, ha framställt anmärkningar mot innehållet i såväl 9:e som 10:e momenten av 3 § i tryckfrihetsförordningen. I vad anmärkningarna rikta sig mot det första lagrummet, gäller ju kritiken icke så mycket det vilande grundlagsförslaget utan mera innehållet i den nuvarande grundlagen. Bestämmelsen i 3 § 9 mom., som innehåller regler om s. k. diplomatisk konfiskation, har, såsom den förste ärade talaren nämnde, funnits ända sedan år 1812. Det är alltså icke någon nyhet, som införes, utan bestämmelsen bibehålles i huvudsak vid det gamla. Man har emellertid anmärkt, vilket skett icke blott i dag utan flera gånger tidigare, att man här återupplivar en bestämmelse, som praktiskt taget varit död. Jag tror icke, att den uppfattningen är riktig. Det är ju så, att våra grundlagsvårdare en gång funno, att det var nödvändigt att i vår tryckfrihetsförordning vid sidan av de bestämmelser, som innebära regler om domstolsförfarande, straffbarhet o. dyl., också ha en bestämmelse, som möjliggjorde för Kungl. Maj:t att ur andra synpunkter än de vanliga kunna ingripa mot missbruk av tryckfriheten. Att denna bestämmelse tidigare endast sällan har tillämpats beror naturligtvis helt och hållet därpå, att de yttre omständigheterna under den tid, som har gått sedan denna bestämmelse tillkom, varit helt annorlunda än nu. Detta har emellertid icke inneburit, att denna bestämmelse upphört att gälla. Det råder så väsentligt olika förhållanden i utrikespolitiskt hänseende just nu mot vad någon gång tidigare har rått, och det har tyvärr blivit nödvändigt för regeringen att utnyttja de möjligheter, som grundlagarna skänka regeringsmakten.

Det sades här av herr von Friesen, att detta innebär, att det är främmande regeringar, som kunna censurera svenska tryckalster och ge order om vad som får spridas och vad som icke får spridas. Det ligger nog en betydande överdrift i det påståendet. Jag vill här starkt understryka, att det är den svenska regeringen, som ensam prövar, huruvida innehållet i en skrift har skapat missförstånd med främmande makt eller icke. Den svenska regeringen är ingalunda bunden av en protest eller en framställning, som kan komma från annat håll, utan den prövar fullt självständigt och den prövar endast med hänsyn till vårt eget lands intresse.

Den andra bestämmelsen — 3 § 10 mom. — innebär en utvidgning av den nuvarande lagstiftningen. Den innebär visserligen icke någon utvidgning be-

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)
träffande rena fredsförhållanden men ger Kungl. Maj:t ökade möjligheter att förbjuda publicering av vissa för riket farliga uppgifter under krigsfara eller under krig. Vad man här har riktat kritik emot är alltså de ökade befogenheter, som Kungl. Maj:t får vid krigsfara eller krig och som innebära, att Kungl. Maj:t kan förbjuda yppandet av underrättelser, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet. Det är givet, att det är ett mycket ömtåligt område, som man här rör sig på. Man kan knappast undgå att föra in vissa vaga bestämmelser, om man vill, att Kungl. Maj:t för en farlig tid skall få de möjligheter, som jag tror det är nödvändigt, att Kungl. Maj:t då har. Det är mycket svårt att dra upp några klara gränser. Om det blir en kritisk situation, måste den ansvariga statsledningen kunna bestämma inom något så när vida gränser vad som ur landets synpunkt icke bör få publiceras och vad som bör få publiceras. Det är, som herr Hallén nyss nämnde, här fråga endast om en beredskapslagstiftning, som är avsedd att komma till användning enbart vid krigsfara eller krig. Jag vill meddela, att regeringen för närvarande icke har några planer på att utnyttja den vidgade fullmakt, som Kungl. Maj:t kommer att få, om detta grundlagsförslag antages.

Jag kan för min del icke finna annat än att de invändningar och erinringar, som gjorts mot de föreliggande förslagen, i viss mån äro överdrivna, även om jag mycket väl förstår, att man kan hysa oro inför metoden att i grundlagen införa ganska vida gränser för det administrativa förfarandet. Herr Edberg nämnde nyss, att det utmärkande för dessa grundlagsändringar på tryckfrihetens område är, att man liksom förskjuter gränsen mellan det administrativa förfarandet och det judiciella förfarande, som domstolarna ha hand om. Jag tror icke, att man kan beskriva tendensen i fråga om ändringarna i tryckfrihetsförordningen på det sättet. Vi ha redan nu en gräns, enligt vilken vissa frågor skola gå till domstol och vissa skola få avgöras av administrativ myndighet. Den gränsen bibehålles fortfarande, även om man i någon mån har vidgat den administrativa myndighetens rätt.

Om man betraktar dessa förslag såsom en beredskapslagstiftning och om man, som jag tror man med trygghet kan göra, kan räkna med att de icke komma att utnyttjas på annat sätt än som visar sig vara oundgängligen nödvändigt med hänsyn till vårt eget lands intresse, så tror jag icke, att man behöver hysa några farhågor för att antaga de föreliggande förslagen.

Herr Edberg: Herr talman! Jag tror, att det varit mycket hälsosamt, att statsrådet Bergquist fått avgiva den deklaration i kammaren, som han nyss har gjort. När jag här talade om hur gärdet revs upp mellan å ena sidan den administrativa befogenheten och å andra sidan den dömande, så skedde det just med tanke på att genom den diplomatiska konfiskationen utdömes de facto ett straff åt en medborgare utan att han ställes inför domstol, ett straff som sålunda utmättes av en administrativ myndighet.

Jag poängterade förut och jag tar tillfället i akt att göra det ännu en gång, att det är ingen, som misstänker, att den nu sittande regeringen skall missbruka sina befogenheter, även om man står frågande inför vissa konfiskationer. Men man vet som sagt så litet om framtiden. Man har tidigare i svensk historia sett, hurusom vissa paragrafer i tryckfrihetsförordningen kunnat utnyttjas i en anda, som icke har varit den allra lyckligaste för medborgarna. Vi ha haft ett »systemet Hartmansdorff» och i viss mån även ett »systemet Pettersson», vilka tala sitt tydliga och enligt min uppfattning också varnande språk.

I den sista grundlagseditionen uttalade utgivaren, professor Malmgren, rörande den diplomatiska konfiskeringen, att »stadgandet, som står illa tillsam-

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)

mans med tryckfrihetens allmänna princip, kan betraktas som antikverat; det har i varje fall icke tillämpats sedan mitten av förra århundradet». Sedan mitten av förra århundradet och ända fram tills nu har stadgandet alltså faktiskt betraktats såsom en mumie. Det är därför jag menar, att det skulle ha hedrat grundlagsstiftarna av i dag, om de verkligen hade förpassat denna paragraf till de sälla jaktmarkerna. Förbudet mot smädelse av främmande makt äger all nödig tydlighet, och tryckfrihetsförordningen lägger inga som helst hinder i vägen för en eftertrycklig aktion i det avseendet.

Min uppfattning är således den, att tryckfrihetsförordningen mycket väl kan vara ytterst sträng, och att man icke skall se mellan fingrarna, när det gäller landsskadlig propaganda och sådant, som kan skada rikets säkerhet i olika avseenden, men att de olika punkterna böra finnas klart uttalade i brottskatalogen och att vederbörande bör i så stor utsträckning som möjligt ställas inför laga domstol. När stora maktfullkomligheter läggas i den administrativa maktens händer, är man nämligen icke garderad för att man icke en gång i framtiden kommer att utsättas för visst godtycke.

Jag hade icke något yrkande förut och jag tänker icke heller nu ställa något yrkande, därför att jag anser det vara hopplöst och därför att en återgång till den gamla lagtexten icke skulle förändra något i vad jag här har kritiserat, eftersom samma lag, ehuru länge gravlagd, varit gällande alltsedan år 1812. Vad jag menar är endast detta, att det hade varit på tiden att nu operera bort detta rudiment, varigenom man skulle ha bidragit till att stadfästa den vackra anda, som hela vår grundlag i övrigt andas.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig ett par repliker. Den första gäller konstitutionsutskottets ärade ordförande, som frågade, vad som har inträffat på endast några få månader, som skulle motivera, att man gick så långt som till ett avslagsyrkande. Härpå vill jag endast svara, att den, som icke var närvarande och icke på något sätt kan göras medskyldig i det föregående beslutet, har självfallet en absolut rätt att i detta sammanhang förfäktat en självständig mening. Därtill kommer också, synes det mig, att den opinionsrörelse mot dessa restriktiva bestämmelser, som existerade redan under föregående höst, sedan dess utan tvekan ingalunda har avtagit utan snarare tillväxt. Jag kan för min del framför allt bedöma, hur man ser dessa frågor från den landsända, som jag har äran representera här i kammaren, och där man oförminskat och snarare starkare än förut riktar sig mot de åtstramningar, som här ha föreslagits, och mot ett antagande överhuvud taget av de vilande grundlagsförslagen. Jag erinrar bland annat om den petition, som har tillställts riksdagens ledamöter och som är undertecknad av, vill jag minnas, mellan 600 och 700 personer här i landet, vilka genom denna petition vilja ge uttryck för den oro, som man otvivelaktigt hyser i dessa frågor.

Jag vill vidare säga till statsrådet Bergquist, att jag gärna tror honom, när han säger, att bedömandet, när det gäller konfiskeringar enligt 3 § 9 mom., har skett fullt självständigt och utan otillbörliga påtryckningar, men nog torde man väl kunna påstå, att det antal skrifter, som regeringen har konfiskerat utan att ha blivit påstött om saken på diplomatisk väg, har varit försvinnande litet. Det normala förfaringssättet är väl i stället, att det sker vissa uppvaktningar i utrikesdepartementet och att det är på grundval av dessa uppvaktningar, som regeringen träffar sitt avgörande. Jag vill också mycket gärna tro och jag hoppas, att i ett mycket stort antal fall — det är klart, att herr statsrådet icke kan lämna någon sorts statistik häröver — dylika demarcher mötts kallsinnigt från regeringens sida.

Jag skall sluta, herr talman, med att taga fasta på de ord, som herr stats-

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)
rådet yttrade — han har säkerligen stora möjligheter att göra sig gällande i denna fråga — att regeringen i fortsättningen endast med allra största återhållsamhet kommer att begagna sig av bestämmelserna i den nu ifrågavarande paragrafen.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag vill endast säga till herr von Friesen, att, av hans sista anförande att döma, han här blandar in synpunkter, som egentligen borde komma fram vid ett senare tillfälle, nämligen då vi skola behandla 6 § i tryckfrihetsförordningen och den därmed sammanhängande censurlagen. Den frågan får ju riksdagen tillfälle att behandla i ett senare sammanhang.

Herr von Friesen nämnde också något om vad som förevarit, sedan vi sist behandlade detta ärende, och förmenade, att det finns en mycket utbredd opinion, som andas mycken allvarlig oro inför dessa föreslagna skärpningar. Han talade i detta sammanhang också om den landsända, som han representerar. Jag förmodar, att kammaren då kom att tänka på en särskild tidning, om vars sätt att begagna sig av tryckfrihetens möjligheter jag vid detta tillfälle åtminstone icke vill yttra mig.

Av petitionslistan får man det intrycket, när man ser många av de namn, som stå på densamma, att vederbörande nog icke så ingående ha studerat paragraferna i deras nya formuleringar. Denna petition är i hög grad ensidig, ty den nämner icke på något sätt den otvetydiga vilja, som både regering och riksdag visat att förhindra tillfälle till maktmissbruk. Om de stränga och skärpta förutsättningarna för att dessa censuringripanden överhuvud taget skola kunna träda i funktion, nämner man icke ett enda ord i petitionen. Den är därför i hög grad ensidigt färgad och den kan icke vara av den valören, anser jag, att den på något sätt bör påverka riksdagens omdöme.

Herr Edberg nämnde något om att professor Malmgren i den senaste editionen av grundlagarna hade talat om att 3 § i den nu berörda delen numera var antikverad och liksom hade sovit under bortåt ett halvt århundrade. Det är alldeles riktigt, att den i hög grad varit antikverad, men den är i dag i allra högsta grad aktuell. Låt oss hoppas, att det skall komma en ny period, då den ånyo blir antikverad, men just nu är den det icke. Jag säger som statsrådet Bergquist, att detta är till sin natur visserligen en grundlagsändring men samtidigt också en beredskapsåtgärd, som icke riktar sig mot svenska medborgares fria rätt att med tryckfrihetens hjälp påverka opinionen, utan som i huvudsak tar sikte på de icke svenska intressen, som vilja laborera i vårt land. Jag vill säga om dem vad justitieministern slutade ett anförande med i fjol i denna fråga. Han sade på följande sätt: »Det demokratiska statsskicket är ett generöst statsskick. Det ligger i dess väsen, att det är generöst mot sina medborgare. Men i en farlig tid kan man inte driva denna generositet så långt att man blir generös även mot landets motståndare.»

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet, att det under punkten 2) anmälda förslaget till grundlagsändringar måtte återförvisas till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels ock på avslag därå; och blev ifrågavarande yrkande av kammaren avslaget.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande det under samma punkt anmälda förslaget till grundlagsändringar, nämligen dels på antagande av berörda förslag dels ock på förkastande därav; och blev förslaget av kammaren antaget.

Ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. (Forts.)

3) *Förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.*

Förslaget blev av kammaren antaget.

§ 16.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 30, angående ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen;

nr 31, angående ändrad lydelse av § 30 riksdagsordningen;

nr 32, angående ändrad lydelse av § 51 regeringsformen och § 34 riksdagsordningen;

nr 33, angående ändrad lydelse av §§ 58 och 59 samt § 60 mom. 1 riksdagsordningen;

nr 34, angående ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement;

nr 36, angående ändrad lydelse av § 23, § 38 mom. 1 och § 50 riksdagsordningen;

nr 37, angående ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt § 37 mom. 2 och § 50 riksdagsordningen;

nr 38, i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande;

nr 39, angående ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen;

nr 40, angående ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m.;

nr 41, angående ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen; och

nr 42, angående ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslagen nr 30—33, att de i utskottets memorial nr 1 framlagda grundlagsändringsförslagen antogos även av första kammaren, beträffande förslaget nr 34, att det i utskottets memorial nr 2 framlagda grundlagsändringsförslaget antoges även av första kammaren, beträffande förslaget nr 35, att utskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 3 bifölles även av första kammaren, beträffande förslagen nr 36 och 37, att de i utskottets memorial nr 4 under punkterna 1) och 3) framlagda grundlagsändringsförslagen antogos även av första kammaren, beträffande förslaget nr 38, att utskottets hemställan i utskottets memorial nr 5 bifölles även av första kammaren, beträffande förslaget nr 39, att det i utskottets memorial nr 6 framlagda grundlagsändringsförslaget antoges även av första kammaren, samt beträffande förslagen nr 40—42, att de i utskottets memorial nr 7 framlagda grundlagsändringsförslagen antogos även av första kammaren.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 17.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för bud-

getåret 1940/41, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 18.

Utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Uppförande av domkapitelshus i Växjö.

Punkten 2, angående domkapitlen och stiftsnämnderna: uppförande av domkapitelshus i Växjö.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr Persson i Växjö: Herr talman! Statsutskottet har i sitt utlåtande vid denna punkt understrukit vikten av att planerna för ifrågavarande byggnadsföretag granskas av 1940 års civila byggnadsutredning i syfte att genom förenklingar i byggnadsprogrammet och andra besparingsåtgärder i första hand söka undvika en merkostnad till följd av inträffade prisstegringar. Vid detta tillfälle kan det vara angeläget betona, hur nödvändigt det är, att arbetet med uppförande av domkapitelshus i Växjö kommer i gång snarast möjligt, dels på grund av domkapitlets och stiftsnämndens trängande behov av arbets- och expeditjonslokaler och dels därför att lämpliga förvaringsrum för domkapitlets arkivaliehandlingar måste ordnas. År 1938 betecknade dåvarande ecklesiastikministern de nämnda arbetslokalerna såsom mycket otillfredsställande — vilket han själv konstaterat vid besök i Växjö — och han framhöll, att han betraktade det i hög grad önskvärt, att en ändring härutinnan komme till stånd.

Redan den 14 juni 1928 påpekade riksarkivet vid inspektion av det i domkyrkotornet inrymda arkivet dessa lokalers olämplighet för detta ändamål. Riksdagens revisorer konstaterade vid ett besök år 1934 bl. a., »att tornkammarna och särskilt det södra tornrummet, där huvudsakligen de äldsta arkivalierna förvarades, vore mycket olämpliga som förvaringsrum för arkivalier. Som följd av det otillfredsställande förvaringssättet vore särskilt de äldre handlingarna delvis förstörda av fukt och mögel samt angripna av insekter. Risker för arkivaliernas förstöring genom eld i händelse av brand i kyrkan förefölle synnerligen stor». Revisorerna framhöllo också, att ifrågavarande handlingar till stor del vore oersättningsbara och av stor betydelse för forskningen.

Såsom härav framgår, voro nämnda lokaler vid denna tidpunkt icke så särskilt lämpliga som arkivrum, och jag kan försäkra, att det numera är ännu bedrägligare i detta avseende. Det torde kunna betecknas som en skandal, att så värdefulla arkivalier äro delvis »skyddade» för påverkan av väder och vind endast av rostigt stålträdsnät.

Nu vet jag ju, att anslagsfrågan är klar, men jag har begärt ordet därför att jag fruktar, att ärendet kommer att försenas genom remissen till den civila byggnadsutredningen och att arbetet med byggnadsföretaget som följd härav icke kommer i gång instundande sommar.

Med anledning av vad jag här framfört vill jag uttala en förmodan, att denna remiss icke onödigtvis skall försena igångsättandet av detta byggnadsföretag. Jag vågar hysa den övertygelsen, att ärendet, när det kommer under arbetsmarknadskommissionens handläggning, skall bli snabbt expedierat.

Uppförande av domkapitelshus i Växjö.

Herr talman! Jag har intet yrkande på denna punkt, utan jag har endast velat framföra dessa synpunkter.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17, angående om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

Kungl. Maj:tt hade i propositionen, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under åttonde huvudtiteln (bilaga 8, punkt 10 sid. 298—303) föreslagit riksdagen att till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor.

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det äskade anslaget disponeras med 500,000 kronor till nybyggnad för dövstumskolan i Härnösand och med 225,000 kronor till ombyggnadsarbeten vid dövstumskolan i Vänersborg.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag (B) av 725,000 kronor.

I fråga om dövstumskolan i Härnösand hade utskottet i sin motivering anfört, att utskottet funnit vissa i besparingssyfte vidtagna förenklingar i allt väsentligt ändamålsenliga och lämpliga, men att utskottet funnit vidtagen reduktion av elevrummens storlek ägnad att ingiva betänkligheter ur såväl social som hygienisk synpunkt, varjämte utskottet förklarar, att därest det av olika skäl skulle finnas erforderligt, att någon utökning av dessa rums storlek komme till stånd, utskottet icke hade något att erinra mot att den angivna kostnadsramen av 1,170,000 kronor överskredes för realiserande av sagda önskemål.

Vid punkten hade fogats reservation av herrar *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad, vilka beträffande utskottets motivering i fråga om storleken av elevrummen i nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand förklarar sig icke dela utskottets därutinnan uttalade betänkligheter.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Det kan tyckas, som om detta ärende icke vore av så stor vikt, åtminstone när man ser på storleken av det anslag det här är fråga om och i all synnerhet om man därvid tänker på de belopp som kammaren blivit van vid att syssla med under den sista tiden. Det är emellertid två saker som göra, att jag för min del fäster en viss vikt vid detta ärende. Den ena är, att detta är det första förslag som kommit från 1940 års civila byggnadsutredning, och det är, om man så vill, kanske en liten probersten på hur villig riksdagen

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
är att verkligen söka vinna några besparingar i fråga om de allmänna byggnadsarbetena. Det är den ena sidan av saken. Den andra är den, att jag misstänker, att beslutet i denna fråga kan få sina följder även på andra områden.

Enligt det ursprungliga förslaget hade elevbostäderna, sjukavdelningen och matsalsavdelningen förlagts till tre skilda byggnader, och storleken av elevrummen hade beräknats till 4×6 meter. Nu föreslog 1940 års civila byggnadsutredning, att dessa tre olika avdelningar skulle sammanföras inom en byggnadskropp, och vid utformningen av denna byggnad vidtogos alla de begränsningar, som syntes skäligen och möjliga, och elevrummens storlek minskades därvid till 3.75×4.75 meter. Nu veta kanske alla bl. a. genom tidningarna, att byggnadsutredningen lyckats på ett ganska remarkabelt sätt få ned kostnaderna för denna byggnad. Det är emellertid icke om den stora nedprutningen som det finns meningsskiljaktigheter, utan det är om en mindre sak, nämligen om elevrummens storlek. Därom har byggnadsstyrelsen sagt, att även om byggnadsutredningens förslag ur rent hygieniska synpunkter låter försvara sig, så anser den, att utrymmet är alltför litet för att uppfylla berättigade anspråk på ro och trevnad för eleverna. Fyra elever skola placeras i varje rum. Skolöverstyrelsen har liknande betänkligheter mot det reviderade förslaget i fråga om elevrummens storlek. Dövstumskolans styrelse har emellertid uttalat sin tillfredsställelse över det ändamålsenliga sätt, varpå elevernas bostadsavdelning anordnats och inretts. Vid närmare förfrågan hos vederbörande har jag också fått klart för mig, att de anse, att det blir bra ordnat på det sätt som föreslagits, även om de givetvis skulle vara tacksamma, om de kunde få det ännu bättre.

Den summa det här närmast gäller är 130,000 kronor. Vid tillmötesgående av byggnadsstyrelsens förslag skulle den totala byggnadskostnaden höjas med detta belopp. På mitt förslag har Kungl. Maj:t medgivit byggnadsstyrelsen rätt att, där så prövades nödigt, vidtaga sådana jämkningar beträffande elevrummen och i övrigt, som kunde visa sig erforderliga och möjliga att genomföra inom den på andra delar av byggnadsföretaget än rektorsbostaden — som är en sak för sig — belöpande kostnadsramen. Jag har ju icke ställt mig på något sätt avvisande mot saken i och för sig, utan det är helt enkelt så, att jag velat hålla detta byggnadsföretag inom den kostnadsram som den civila byggnadsutredningen räknat med. Det förefaller mig också, som om man mycket väl skulle kunna tillgodose de humanitära syften som här föreligga, om man ginge på den kungl. propositionen, vilken ansluter sig till 1940 års civila byggnadsutrednings förslag.

Det förhåller sig naturligtvis på det sättet, att när man skall spara, kan man aldrig få det lika bra som om man låter bli. Detta är ju självfallet, och det finns alltid några människor som fråga, varför de icke just på den punkten kunna få det så bra som möjligt. Det finns alltid goda skäl för att göra utgifter på den ena eller andra punkten. Om man då icke vill följa de sparsammas förslag utan följer de människor som tycka, att det vore roligt, om det bleve litet bättre på den ena eller andra punkten, då misstänker jag, att vi icke komma fram till någon sparsamhet. Jag anser, att vi böra iakttaga sparsamhet, även när det gäller små belopp.

Vad det nu föreliggande förslaget beträffar, innebär det i alla fall en mycket stor förbättring i de nu synnerligen otillfredsställande förhållandena. Vi ha för närvarande i skolan två stora sovsalar med plats för 50 elever i varje och två mindre sovsalar med plats för 10 i varje. Sovsalarna äro icke möblerade med annat än sängar. Skolan har nu 97 elever, av vilka 37 stycken ligga i var och en av de stora salarna och återstoden i de mindre. Nu skulle vid ett bifall

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

till Kungl. Maj:ts proposition i sovrummen inrymmas *fyra* elever. Där skulle finnas fyra sängar, ett bord med fyra stolar, en byrå och en bokhylla. Dessutom får man ett ordentligt dagrum, där eleverna kunna hålla till om dagarna. De äro alltså icke hänvisade endast till elevrummen. Under sådana förhållanden behagade kammaren kanske finna, att regeringens förslag innebär ett mycket stort steg framåt, en mycket stor förbättring.

Jag undrar då, om man nu icke kunde nöja sig med denna stora förbättring och icke gå utöver det förslag som den civila byggnadsutredningen framlagt, vilket förefaller mig tillfredsställande. Även från vederbörande skolstyrelsens sida har framhållits, att förslaget i och för sig är tillfredsställande, även om man naturligtvis på det hållet gärna skulle se, att man kunde få ett ännu bättre utrymme.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Då nu statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på regeringens vägnar har avvisat den lilla förändring som statsutskottets majoritet på denna punkt i propositionen haft djärighet nog att våga sig på att föreslå, så lär väl kanske utskottets förslag falla, så mycket mer som jag misstänker, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet också kommer att lägga sitt tungt vägande ord i vågskålen till förmån för den lägre kostnaden. Jag skall emellertid försöka att för kammaren angiva de skäl som varit bestämmande för utskottet, när det försökt att i någon mån korrigera det förslag till byggnad för dövstumskolan i Härnösand som är framlagt av Kungl. Maj:t.

Statsutskottets ståndpunkt innebär på intet sätt någon som helst missaktning för den civila byggnadsutredningen överhuvud taget eller ens för det mycket berömvärda arbete, som denna byggnadsutredning utfört i det nu föreliggande fallet. Utskottet har tvärtom all möjlig högaktning för denna berednings arbete. Man fick en liten erinran därom redan vid behandlingen av en föregående punkt i detta betänkande, där utskottet strukit under vikten av att den civila byggnadsutredningen finge tillfälle att se på det förslag till byggnad som föreligger i fråga om domkapitelhuset i Växjö. Flera sådana erinringar komma, och jag tror nog, att jag vågar säga utan att gå för långt, att statsutskottet kommer att på åtskilliga punkter erinra även Kungl. Maj:t om att den civila byggnadsutredningen är en faktor som man också i fortsättningen bör uppmärksamma. Det är sålunda inga som helst försök att undervärdera, vad den civila byggnadsutredningen gjort eller kommer att göra, som ligger i statsutskottets utlåtande på denna punkt.

Nu anfördes det av herr statsrådet, att detta var det första förslag från den civila byggnadsutredningen som riksdagen hade att behandla och att det då var ett tillfälle att pröva, hur riksdagen ville handla, om den hade den nödiga och erforderliga respekten för det resultat, vartill den civila byggnadsutredningen med Kungl. Maj:ts stöd har kommit. Jag tror, att riksdagen nog i alla fall får värdsamt be att få förbehålla sig prövningsrätten även i fråga om förslag som komma ifrån den civila byggnadsutredningen. Man kan knappast göra anspråk på att de skola tagas av riksdagen alldeles som de föreligga utan att bliva på något sätt granskade. Vad beträffar utskottets uttalande på denna punkt innebär det bara en liten blygsam och anspråklös erinran från statsutskottets sida, att även den civila byggnadsutredningen, som vi högakta så mycket, kanske icke är alldeles ofelbar och att man även i någon mån kan diskutera förslag som komma från denna beredning. Statsutskottet har sålunda endast vågat sig på att uppträda som en liten försiktig och anspråklös slav på triumfvagnen. Det är icke fråga om något annat.

Det har anförts, att styrelsen för dövstumskolan med erkänsla och tack-

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
samhet tagit mot detta förslag och ingenting haft att invända ens mot minskningen av elevrummens storlek. Ja, det skulle ju vara av värde att få veta, om icke skolans styrelse har fått någon liten anvisning om att, därest den icke ville godkänna detta förslag, det kanske icke bleve någonting av med hela byggnadsföretaget. Det har sagts från något håll, att man fått en sådan erinran, men det är kanske osant. Det ljugs så mycket numera i vårt land, och detta kanske också är en av de många lögnerna. Det vore emellertid av värde att få veta, hur därmed förhåller sig.

Det väsentliga av byggnadsutredningens besparingar står ju kvar även med utskottets förslag. De många hundra tusen kronorna sparas i alla fall, och det är en besparing som vi från statsutskottets sida måste skänka all möjlig högaktning. Det är icke mindre än ett storverk den civila byggnadsutredningen i detta fall utfört. Även om de kanske icke äro av samma storleksgrad som detta, är det dock utomordentliga verk i andra avseenden som denna utredning utfört och som riksdagen så småningom kommer att få se. Vad man från statsutskottets sida här velat, det har varit att försöka så långt det går försvara något av den sociala standard som man anser, att vi, trots alla bekymmer man har för att med inkomster täcka statens utgifter, ändock böra söka upprätthålla. Vi ha alltså velat göra ett litet försök att se till, om det icke kan göras någon förbättring i fråga om ett byggnadsföretag av social beskaffenhet. Det kan ju tänkas, att en sparsamhet, som på papperet ser ut att vara högst aktningvärd, i längden kan visa sig vara raka motsatsen. Den kan visa sig innebära en dålig hushållning, då den kan gå ut över det allra dyrbaraste som vi ha här i landet, nämligen vårt folkmaterial. Det är denna synpunkt som varit vägledande för statsutskottet, då det i alla fall försökt att göra en liten förbättring. Utskottet står principiellt på samma ståndpunkt som ecklesiastikministern, som också tycktes anse, att trots att ifrågavarande skolstyrelse var nöjd med elevrummens storlek, dessa kanske ändå voro för små och att, om det vore möjligt, de skulle bli litet större, så att eleverna, som vistades där nio månader av året, skulle få det litet trevligare.

Jag har ständigt under min verksamhet i statsutskottet försökt — det kunna kamraterna i utskottet vittna om, därest de vilja — att balansera en ny utgift mot en motsvarande indragning av utgifter på ett annat område. I de fall, då man från riksdagens sida genom framställningar i motioner har önskat en korrigerings uppåt av vad Kungl. Maj:t i en proposition föreslagit, har jag för min del alltid sagt, att vi skola se efter, om vi icke på något annat område kunna spara en motsvarande summa eller helst mer. I detta fall har jag emellertid icke kunnat vara med om att ge någon sådan anvisning, och sådan saknas i förevarande punkt av betänkandet. Jag tror nog, att om man hade den nödiga överblicken över statsutgifterna, skulle man kunna spara in inte bara de 65.000 kronor som det här är fråga om, utan mycket mer. Men på grund av förhållanden, som alla känna till, ha vi för närvarande inte någon sådan överblick över det hela, att vi kunna avväga och balansera på det mest ändamålsenliga sättet. Eljest skulle vi säkert kunna nedskära våra försvarsutgifter med mycket mer än 65,000 kronor utan att vårt försvar skulle i allra minsta mån bli försvagat. Om vi kunde giva sådana direktiv för hushållningen inom den militära förvaltningen, att denna hushållning på alla punkter bleve precis sådan som den skulle vara, skulle nog de 65,000 kronorna kunna inbesparas tio gånger om och kanske ännu mer. Då nu detta inte är möjligt på grund av olika omständigheter, har statsutskottet för ögonblicket inte kunnat giva anvisning på var man skulle kunna inbespara den summa, med vilken utskottet vågat sig på att höja det föreslagna anslaget.

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

Jag är ju fullkomligt på det klara med vilket öde statsutskottets förslag på denna punkt kommer att få. Men trots detta vågar jag yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill till slut endast framföra en liten bön om att jag för min ringa del — jag törs inte tala på statsutskottets vägnar, ty jag vet inte hur det ser på saken — skall få litet hjälp från Kungl. Maj:ts sida, när jag så småningom kommer att föreslå vissa inskränkningar beträffande anslagsförslagen i Kungl. Maj:ts propositioner, framför allt i fråga om åttonde huvudtiteln.

Herr andre vice talmannen **Österström**: Herr talman! Jag skulle inte ha haft någon särskild anledning att lägga mig i den här lilla tvisten mellan regeringen och statsutskottets majoritet, om det inte hade varit så, att både statsrådet Bagge och statsutskottets vice ordförande, som talade sist, i all vänlighet apostroferat mig personligen en liten smula. Förhållandet är det, att jag råkar vara ordförande i styrelsen för dövstumskolan i Härnösand, och jag har följaktligen haft anledning att på ett förberedande stadium syssla åtskilligt med den nu föreliggande frågan.

Innan jag går vidare, måste jag skjuta in den lilla anmärkningen, att jag tycker det är hårt att jag i detta fall måste stödja regeringen. Jag har ju annars vid ett par tillfällen pläderat för riksdagens självständighet gentemot Kungl. Maj:ts regering. Jag hade bara hoppats och önskat, att statsutskottet i något annat och betydelsefullare sammanhang skulle ha hävdad den självständigheten. Men det må nu vara en annan sak.

Om själva den ståtliga besparingsaktionen beträffande nybyggnaden av lokalerna för dövstumskolan i Härnösand gäller, att rent allmänt sett är försämringen från det ursprungliga förslaget till vad som nu skall beslutas så stor, att jag för min del varit tveksam, huruvida det inte vore bättre att låta anstå med denna nybyggnad i avvaktan på bättre tider hellre än att genomföra vad som nu blir följden av statsmakernas beslut. Men den saken ligger ju inte före nu, och jag bara talar om precis som det är, att jag är i hög grad missnöjd med det sätt på vilket det hela kommer att ordnas. Men jag måste desslikes vitsorda ecklesiastikministerns uppgift, att skolans styrelse, som naturligtvis är glad och tacksam för att få det hela så inventiöst och bra som överhuvud taget är möjligt, när det gäller elevrummen, omöjligt kan säga att vad Kungl. Maj:t på grundval av civila byggnadsutredningens förslag föreslår är av den beskaffenheten att det inte kan accepteras. Vi ha så gott sig göra låter försökt att utreda den saken, och jag nödgas som sagt vitsorda, att vi anse oss kunna acceptera detta förslag, även om vi naturligtvis ingenting ha emot att få det inventiösare. Det har visat sig, att det som för oss vid genomgången av besparingsaktionens resultat med avseende på nybyggnaden vällat den minsta tveksamheten är det som statsutskottet, underligt nog, mest kommit att fästa sig vid och slagit alarm om. Och det förhåller sig, åtminstone mig veterligt, inte så — jag säger det med anledning av den direkta frågan från herr Jonssons i Eskilstuna sida — att regeringen eller dess ombud satt någon revolver för skolstyrelsens bröst, i den meningen, att man sagt att det inte blir någon nybyggnad av, om vi inte acceptera det reviderade förslaget. Man har kanske sagt, att här måste det sparas, om det skall bli någon nybyggnad av. Men jag har inte hört, att skillnaden mellan vad byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen önskat och vad civila byggnadsutredningen föreslagit i fråga om elevrummens storlek skulle ha haft någon avgörande betydelse härvidlag. Vi ha alltså inte i fråga om denna detalj haft något hot över oss.

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

Summan av hela mitt resonemang blir alltså, att jag inte tror att kammarens ledamöter behöva känna några samvetskval, om de stödja Kungl. Maj:ts gentemot statsutskottets majoritet.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Efter de anföranden som hållits av herr statsrådet och herr andre vice talmannen har jag inte så mycket att tillägga. Men jag skall ändå be att få yttra några ord i anledning av vad herr Jonsson i Eskilstuna yttrade. Han nämnde något om att riksdagen icke skall avhända sig sin prövningsrätt. Ja, på den punkten råder ju ingen tvekan, och jag är den siste att vilja frånhända riksdagen denna rätt. Men jag tror att det är nödvändigt, att riksdagen inte bara förbehåller sig sin prövningsrätt, utan även menar vad den säger, när den gång efter annan uttalar sig för besparingar. Det är riksdagens skyldighet att se till, att dessa uttalanden inte bara bli fraser, utan visa att det finns en ärligt menad vilja bakom. Fördenskull behöver riksdagens prövningsrätt inte vara i fara.

Herr Jonsson säger vidare, att man inom statsutskottet hyser stor aktning för civila byggnadsutredningens arbete. Jag undrar om man inte kan göra en liten reservation på den punkten. Jag är övertygad om att herr Jonsson personligen högaktar byggnadsutredningen. Men hos dem som deltagit i utskottets behandling av detta ärende är nog inte denna högaktning så genomgående. Det kan ju hända att jag inte uppfattat läget riktigt, men jag fick den uppfattningen, att vi, som inte ville göra några utvidgningar i förhållande till vad byggnadsutredningen föreslagit, närmast ansågs som några småsnåla individer. Såsom framgår av debatten har ju i detta fall förutom Kungl. Maj:ts även skolstyrelsen accepterat byggnadsutredningens förslag.

Jag måste erkänna, att jag inte riktigt förstår utskottsmajoritetens skrivsätt. Den säger, att »den sålunda vidtagna reduktionen synes utskottet ägnad att ingiva betänkligheter ur såväl social som hygienisk synpunkt». Detta uttalande kan jag inte riktigt förstå. När man ser på ritningarna till dessa elevrum, finner man, att det finns gott om plats för sängarna och dessutom utrymme till bord med sittplatser runtomkring för alla i rummet boende elever. Jag vill dessutom erinra om, att det är inte meningen att eleverna alltid skola uppehålla sig i dessa rum. Elevrummen äro endast avsedda att vara sovrum, och på dagarna kunna eleverna vistas i särskilda dagrum. Jag ifrågasätter, huruvida man, med den luftkub som här kommer att finnas, kan göra gällande, att det skulle kunna bli några vådor vare sig ur social eller hygienisk synpunkt. Jag vill understryka herr statsrådets yttrande, att genom Kungl. Maj:ts förslag är ju ändå ett starkt behov tillgodosett, och att det blir en mycket väsentlig förbättring i jämförelse med de förhållanden som nu råda.

Jag vill även framhålla en annan synpunkt. Den omprövning utskottsmajoriteten föreslår kan eventuellt uppskjuta tidpunkten för igångsättandet av detta byggnadsarbete. Och i så fall har man väl knappast gjort eleverna någon tjänst.

Vi ha i vår reservation även påpekat, att ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag skulle vara ägnat att medföra icke önskvärda konsekvenser av ekonomisk innebörd på andra områden inom statsförvaltningen. Det är alldeles uppenbart, att sådana konsekvenser äro att befara. Men konsekvenserna kunna även sträcka sig till den kommunala förvaltningen. När de kommunala myndigheterna söka statsbidrag till sina byggnadsföretag, granskas ju deras byggnadsförslag ur den besparingssynpunkt som vi nu alla söka anlägga och varom för övrigt utfärdats ett cirkulär från finansdepartementet. Om nu riksdagen skulle skriva så som utskottsmajoriteten föreslår, skulle detta få kon-

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

sekvenser långt utöver den statliga byggnadsverksamheten. Riksdagen skulle då sätta en spak i hjulet för besparingsarbetet och neutralisera verkningarna av det besparingscirkulär som utfärdats. Och den civila byggnadsutredningen skulle naturligtvis också i någon mån tappa lusten att verkligen ta i med hårdhandskarna — jag vill gärna använda det uttrycket — när det gäller att spara i vår byggnadsverksamhet. Det är kanske just på det området som vi kunna göra de största besparingarna utan att någon skada uppstår vare sig ur social eller hygienisk synpunkt. Jag tror att vi på byggnadsområdet äro uppe på en nivå som är onödigt hög.

Jag skall begränsa mig till vad jag nu sagt. Jag vädjar till kammarens ledamöter att vid avgörandet av denna fråga icke se på beloppets storlek — vare sig man nu vill höja med 65,000 eller 130,000 kronor — utan tänka på de konsekvenser i den ena eller andra riktningen som kammarens beslut kan få. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag till motivering och bifall till reservationen, vilket är detsamma som ett klart bifall till propositionen.

Herr Holmdahl: Herr talman! En passus i den siste ärade talarens yttrande föranleder mig att börja mitt anförande med att säga, att det finns väl ingen i riksdagen som inte anser, att 1940 års civila byggnadsutredning har en nödvändig uppgift att fylla och att utredningens verksamhet, sådan vi hittills sett den, varit för staten utomordentligt nyttig och betydelsefull. Det är ju alldeles uppenbart, att även då det gäller den statliga byggnadsverksamheten måste man draga konsekvenserna av det radikalt förändrade ekonomiska läget i vårt land och följaktligen vidtagna inskränkningar och förenklingar för att åstadkomma besparingar. Såvitt jag vet, har man denna uppfattning i alla ansvariga kretsar. Även byggnadsutredningens förslag på nu ifrågavarande punkt har ju av de styrelser som behandlat det och även av statsutskottet i allt väsentligt accepterats.

Byggnadsutredningen har kommit med förslag till besparingar på 780,000 kronor, och statsutskottet har gått med på åtgärder, som skulle medföra besparingar på 715,000 kronor. Statsutskottet har således accepterat större delen av vad byggnadsutredningen föreslagit. Jag vill börja med att fastslå, att byggnadsutredningens arbete på att åstadkomma besparingar alltså rönt den allra största uppskattning, vilket också visat sig vid detta ärendes behandling. Jag vill sedan endast göra en liten distinktion. Så fort det gäller vad man skulle kunna kalla en sänkning av lyx- eller överflödsstandarden, så äro alla ense, även om det i vissa fall måste kännas hårt, men när det gäller en sänkning av vad jag skulle vilja kalla den väsentliga standarden, den standard, vars upprätthållande är nödvändigt för att byggnadernas ändamål skall uppnås, göra sig olika meningar gällande. Härvidlag får man gå fram med större försiktighet, än när det gäller överflödsstandarden, ty, om man sänker standarden för mycket, kan byggnadernas ändamål äventyras. Så till exempel kan man vid uppförande av en skolbyggnad, om man allt för mycket inskränker lärosalarnas storlek, äventyra ändamålet med byggnaden. Det kan vara ekonomiskt att ha för små lärosalar, och det kan medföra vådor för barnen i hygieniskt avseende. Även i sådana tider som dessa måste man framgå med största försiktighet, då det gäller en byggnads väsentliga standard.

Beträffande dövstumskolans i Härnösand nybyggnad vågar jag påstå, att det icke bara är lärosalarnas storlek utan även elevrummens storlek, som äro av väsentlig betydelse. Vi skola komma ihåg, att de dövstumma barnen, som vistas i denna skola från 6 å 7 års ålder till 14 å 15 års ålder, tillbringa största delen av året, omkring 9 månader, i skolan. Det är därför ingen oväsentlig

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

sak, om elevrummen göras trängre eller rymligare. Jag erkänner gärna, att man kan diskutera saken, men jag vill fastslå, att vi, när det gäller den väsentliga standarden, icke behöva acceptera varje förslag till besparing, utan ha rätt att pröva föreliggande besparingsförslag. Det rör sig här om en internatbyggnad, d. v. s. en byggnad, där eleverna skola tillbringa en lång följd av år under en viktig del av sitt liv. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade, och herr Svensson i Grönvik upprepade, att man, vid bedömande av frågan om vilken storlek rummen borde ha, måste komma ihåg, att barnen hade tillgång till s. k. dagrum, där de kunde vistas, när de icke hade lektioner. Herr Svensson i Grönvik yttrade även, att internatbyggnadens rum utgjordes huvudsakligen av sovrum. Man måste emellertid, då det gäller denna internatbyggnad, räkna med, att barnen böra ha möjlighet att vistas på sina rum även om dagarna. I dagrummen äro utrymmena så begränsade — det finns två dagrum, rymmande 60 barn vardera — att, om alla barnen uppehålla sig i dagrummen, så måste de, för att få plats, sitta »stol vid stol». Därför måste man se till, att sovrummen, som herr Svensson i Grönvik kallade elevernas rum, vilka äro avsedda för fyra elever vardera, bliva så pass rymliga, att barnen kunna vistas där även om dagarna.

Herr talman! Jag har bara velat erinra om de skäl, på grund av vilka statsutskottets majoritet ansett, att man bör se till, att rummen erhålla något större golvyta än de 17.8 kvm, som byggnadsutredningen föreslagit. Vi ha ansett detta vara en ganska väsentlig sak. Vi intaga icke alls en kritisk principiell inställning till det allmänna besparingsprogrammet. När riksdagen har att granska sådana förslag som detta, så måste väl riksdagen ha rätt att vidtaga jämkningar. De ifrågasatta jämkningarna ha betydelse för byggnadens egentliga ändamål, för dess väsentliga standard. Det är därför icke så märkvärdigt, att olika meningar gjort sig gällande på denna punkt. Utskottet har önskat, att åt barnen borde beredas större utrymme än byggnadsutredningen föreslagit.

Jag tillåter mig, herr talman, att med dessa ord hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Statsutskottets talesman har ju på eget bevåg annonserat, att jag skulle yttra mig i denna debatt. Jag förstår, att han kommit till den slutsatsen därför, att man icke gärna kan undgå att uppfatta denna diskussion som ett led i den mycket livliga debatten om sparsamhet med statens utgifter. Jag har haft många tillfällen att här i kammaren yttra mig, när det gällt sparsamhet i allmänhet med statens medel. Jag har i regel nödgats vända mig emot dem, som ha krävt sparsamhet på områden, där jag ansett, att en minskning av statens utgifter icke skulle medföra någon verklig besparing. Jag skall därför säga några ord om den plats, som en sådan här liten detaljfråga har i det stora besparingsarbetet. Statsutskottets talesman sitter liksom den ene av reservanterna i besparingsutredningen. Det råder icke några delade meningar om att man bör vidtaga alla de besparingsåtgärder, som kunna leda till en minskning av statens utgifter utan skada för folkhushållet, för folkmaterialiet och utan äventyrande av den standard, som vi anse oss kunna upprätthålla. Det vore mycket ledsamt, om man skulle försöka göra gällande, att den civila byggnadsutredningens förslag eller regeringens förslag eller statsutskottets majoritets förslag alltid måste oförändrade gå igenom. Det är ju icke det, som det är fråga om. Å andra sidan kan man ju icke säga annat än att regeringen lika väl som alla kammarens ledamöter ha rätt att

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

uttala sin mening om vad som är skäligt. Man får sedan se vilket förslag, som samlar majoritet.

När jag här understött ecklesiastikministern, då han framlagt nu förevarande förslag, har jag ansett, att den civila byggnadsutredningen på denna punkt icke gått längre än som är skäligt. Frågan om utrymmena spelar en mycket stor roll på alla områden. Man kommer icke att kunna åstadkomma de stora besparingar, som man hoppats kunna göra, om man icke vill jämka på sina krav på utrymmen, när det gäller skolor, ämbetsverk och andra statens inrättningar. Den ene tycker, att man går för långt i sparsamhet, den andre hävdar, att man i nuvarande läge framför allt bör vara sparsam. Jag vill här säga några ord till varning. Jag tror, att det vore mycket olyckligt, om man i ett tillfälligt svårt ekonomiskt läge i panikens tecken försökte genomföra en sparsamhetsaktion. Jag är för min del övertygad om, att man slår in på fel väg, om man försöker göra besparingar, som icke »stå sig» under en längre tidsperiod. Jag vill understryka, att vårt land icke är så utarmat, att vi icke ha möjlighet att för våra statliga inrättningar upprätthålla en sådan standard, som svarar mot den, under vilken befolkningen i dess helhet lever. Vi äro icke så utarmade, att försvarsutgifternas svindlande stegring tvingar oss att, när det gäller statens institutioner, gå ned till en lägre standard än som svarar mot den allmänna levnadsstandarden. Jag tror det vore olyckligt, om man därvidlag ginge till sådan överdrift, att de, som ha mindre sinne för besparingar, skulle känna sig ha fast mark under fötterna, då de krävde, att man skulle sätta stopp för besparingsåtgärderna. Frågan är alltså, om den civila byggnadsutredningen på denna punkt gått för långt i kravet på en standardsänkning. Jag har fått vissa uppgifter, enligt vilka riksdagen redan under det förflutna året fattat beslut om att utrymmena i vissa skyddshem, skolhem etc. skola bestämmas på liknande sätt, som nu föreslås beträffande dövstumskolan i Härnösand. Jag har till och med fått en uppgift, att statsutskottet helt nyligen, kanske bara för några dagar sedan, beträffande ett skyddshem — jag tror det var i Lihult i Örebro län — föreslagit, att rummen skulle erhålla en golvyta av 4.65×4 meter, d. v. s. inte nämnvärt mer än de omkring 18 kvm, som det här är så mycket tal om. Jag undrar, om man icke skulle kunna låta bli att försöka framställa detta förslag från regeringens sida som ett försök att sänka den sociala standarden till en orimligt låg nivå. Det är det faktiskt icke. Enligt en uppgift, som jag erhållit, skulle vid en hel del nya militärförläggningar — där folk får ligga inne under en lång, sammanhängande tid — rummen, som äro avsedda för fyra vuxna personer, ha en golvyta av 4×5 meter, d. v. s. 20 kvm. Vi få, som ecklesiastikministern framhöll, komma ihåg, att förslaget innebär en väsentlig standardförbättring för de dövstamma. Dessa ha förut fått ligga 60 stycken i en sovsal, som de icke fått komma in i förrän på kvällen och som de fått lov att lämna på morgonen. Hela den övriga delen av dygnet ha de fått uppehålla sig i dagrum och skolsalar. Hur länge sådana förhållanden rått, vet jag icke. Nu komma de dövstamma att även under dagen kunna vistats i rum, som tillsvidare äro avsedda för fyra personer. Inget vet, om antalet dövstamma i framtiden kommer att förbli lika stort som nu. Så snart antalet dövstamma nedgår tillräckligt mycket, så kommer man att kunna låta dem ligga 3 i stället för 4 i varje rum, och då blir ju strax luftkuben för var och en betydligt större. Jag har vid övertygande av detta förslag kommit till den övertygelsen, att den föreslagna standarden icke är oskäligt låg.

Jag skall tillfoga ett par ord. Det var egentligen för att säga, vad jag nu kommer att säga, som jag begärde ordet. Det är klart, att man gärna vill

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
vara på den säkra sidan och hellre hålla standarden litet högre än litet lägre. Jag har icke haft någonting emot detta, så länge vårt läge varit sådant, att man icke behövt pressa den stora massan av befolkningen så hårt, som man nu gör. För ögonblicket befinner vi oss i det läge, att vi måste pressa ut medel även ifrån dem, som ha mycket ont om pengar. Man får komma ihåg, att varje höjning av standarden för de barn och de vuxna, som staten tager hand om, får bekostas även av personer, tillhörande befolkningslager, som i sitt dagliga liv få nöja sig med en sämre standard än de, som staten tager hand om. För mig väger det tungt, att jag vet, att det gäller att med hårda skatter, som även folk med små inkomster få lov att vara med om att betala, taga ut vad som behövs, för att hjälpa dem, som, låt vara i hög grad, behöva samhällets hjälp. Man kan icke längre resonera så, att det bara gäller att låta dem, som ha det bättre, betala för dem, som ha det sämre. Även sådana folkgrupper få hjälpa till att betala, som äro så trångbodda, att de icke kunna räkna med att få bo i rum med en golvyta av 18 kvm för 4 personer. Det gäller här att göra en jämförelse mellan den standard, som staten upprätthåller för dem, som staten tager hand om, och den standard, folket i övrigt lever på. Jag är icke övertygad om, att den standard, svenska folket i allmänhet lever på, är så pass hög, att man kan säga, att den bostadsstandard, som här föreslås, för personer, som staten tager hand om, är för låg. I nuvarande läge förefaller det mig, som om man hade skäl att antaga det förslag, som bäst tillgodoser sparsamhetens krav. Jag vill upprepa, att det vore mycket olyckligt, om Kungl. Maj:t eller statsutskottet skulle anse det som en prestigesak att få igenom sina förslag. I nu förevarande ärende gäller det säkerligen icke för ecklesiastikministern, och det gäller absolut icke för mig, någon prestigesak. Vi vilja endast till var och en rikta en hemställan att bruka sitt omdöme, då det gäller att bedöma frågan om den standard, Kungl. Maj:ts förslag möjliggör, är tillräckligt hög. Jag hoppas, att riksdagen genom sitt beslut skall understryka det berättigade i regeringens sparsamhetskrav.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Sedan jag begärde ordet har jag nu i allt väsentligt blivit förekommen av finansministern. Då jag deltog i utskottsbehandlingen av denna fråga, framhöll jag, att jag ansåg, att den standard, som utskottet här gått in för, ligger betydligt över den standard, som flertalet av Sveriges folk får leva på. Jag uttalade då också den åsikten, att det är olyckligt, att man i Sverige, då det gäller sociala inrättningar, låter understödstagare leva på högre standard än befolkningen i övrigt. Jag vet av erfarenhet, att det går mycket bra för 4 personer att ligga i ett rum med 18 kvm golvyta. I många t. o. m. ganska välbärgade familjer får man finna sig i att icke ha större utrymme. Finansministern har påpekat, att man vid skyddshem och andra inrättningar gått in för att ha bostäder med mindre utrymme än här föreslås. Med hänsyn härtill anser jag det olämpligt att frångå 1940 års civila byggnadsutrednings förslag. Det belopp, som sparas, därest riksdagen antager Kungl. Maj:ts förslag, till vilket herr Svensson i Grönvik och jag anslutit oss, är ju bara 65,000 kronor. Det kanske icke är så mycket i och för sig, men det gäller här en principalsak. Man bör stödja Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t försöker att till främjande av sparsamhetsintresset slå in på en förnuftigare linje än som förut följts. Jag anser, att man i nuvarande ekonomiskt svåra tider bör, genom att bifalla reservationen, stödja de sparsamhetssträvanden, som 1940 års civila byggnadsutredning givit uttryck åt. Ty om riksdagen nu på detta ställe säger, att den icke vill vara med på den besparing, som både byggnadsutredningen och Kungl. Maj:t funnit lämplig, då är

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

det klart, att det för dessa modige män i denna besparingskommitté blir synnerligen svårt att få fram förslag, eftersom motståndet mot dem naturligtvis är rätt starkt.

Jag tycker dessutom, att då styrelsen för denna dövstumskola förklarat sig acceptera de föreslagna utrymmena, borde det icke vara något intresse för riksdagen att öka på dem, ty kostnaderna komma otvivelaktigt att stiga till mera än dessa 65,000 kronor. Lägg märke till, att utskottet har icke direkt gått in för att rumsstorleken skall vara 21 kvadratmeter, d. v. s. mellantypen, utan det säger, att detta bör prövas i första hand, men om det vid byggnadens uppförande finnes vara nödvändigt med större utrymmen, har utskottet intet att invända mot att taga till det rymligare och att kostnaderna följaktligen få stiga ytterligare.

Då herr Holmdahl ville göra gällande, att här hade en kraftig besparing föreslagits med 780,000 kronor, och att statsutskottet accepterat en besparing på 715,000 kronor, vill jag erinra, att denna besparing på 780,000 kronor innefattar åtskilliga utrymmen, som det icke är meningen att nu utföra utan som äro ställda på framtiden, t. ex. leksalen, diverse bostadsutrymmen m. m. Dessa räknas in i de 780,000 kronorna. Det är ingen besparing i denna bemärkelse, utan detta är endast ställt på framtiden.

Herr talman! Jag anser det vara viktigt, att riksdagen i detta fall stöder 1940 års byggnadsutrednings och Kungl. Maj:ts förslag, då de slå in på denna besparingslinje. Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation, som föreligger vid detta utskottsutlåtande.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag kunde inskränka mig till att instämma i vad herr Hansson i Rubbestad här anfört, ty jag delar helt och fullt den mening, åt vilken han givit uttryck. Men då jag i alla fall har erhållit ordet, skall jag be att få begagna tillfället att till statsutskottets ärade vice ordförande framföra en kort erinran.

I det anförande, med vilket herr Jonsson i Eskilstuna inledde debatten, uttalade han, att de ord, som i utskottets utlåtande läsas, icke få tydas som uttryck för missaktning för civila byggnadsutredningen. De få icke tydas som ett försök att undervärdera vad utredningen gjort eller kommer att göra. Jag finner det tacknämligt, att en sådan deklaration blivit gjord. Men jag skulle ha satt väsentligt större värde på den, om den ärade talaren där satt punkt. Ty strax efteråt tog han tillbaka en ganska stor del av vad han tidigare sagt och framförde en del reservationer. Han förmenade, att utredningen dock knappast kan göra anspråk på att allt vad den kommer med skall tagas utan att granskas. Han menade, att utredningen icke är ofelbar, et cetera.

Detta är ganska självklart. Det är lika självklart, att riksdagen beträffande förslag från denna institution liksom alla andra förslag, som komma från Kungl. Maj:t, icke skall taga något utan att granska det. Den saken är enligt min mening ställd utanför all diskussion. Men jag menar, att, i varje fall hittills, har civila byggnadsutredningen företett arbetsresultat av sådan art, att de icke skäligen böra kunna göras till föremål för några invändningar. Fastmera tror jag, att man kan våga säga, att de resultat av utredningens verksamhet, som hittills föreligga, äro sådana, att man har anledning att med stora förhoppningar blicka hän mot utredningens fortsatta verksamhet.

Jag har själv i dessa dagar i min hemstad haft att taga ståndpunkt till ett ganska betydelsefullt ärende, som denna utredning haft anledning att syssla med, ett ärende, som vad pengarna beträffar är något mer än fyra gånger så stort som den angelägenhet det här gäller. Där var fråga om belopp på 4,500,000 kronor. I detta projekt har civila byggnadsutredningen föreslagit

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
ganska långt gående besparingar, som sedermera blivit godtagna av vederbörande myndighet i Malmö, besparingar, som man funnit vara förnuftiga och vilka kunde göras utan att något bleve eftersatt i fråga om det ändamål, som detta komplex i Malmö är avsett att tjäna. Jag tror, att man har anledning att i framtiden vänta andra liknande erfarenheter av denna utrednings verksamhet.

I sitt anförande för en stund sedan gjorde finansministern ett påpekande, som jag tycker det kan vara anledning att något understryka. Statsrådet framhöll, att detta ärende får icke ses isolerat. Det är ingen besparingsaktion, som får ses så att säga för sig själv; man måste betrakta detta ärende i dess större sammanhang, i det stora besparingssammanhanget. Detta är givetvis riktigt. Man måste följaktligen enligt min mening också betrakta civila byggnadsutredningens insats i detta ärende i det större sammanhanget, i det stora besparingssammanhanget alltså. Det är därför det är så viktigt, att man här skänker utredningen det stöd, av vilket den enligt min mening gjort sig förtjänt.

Jag tror, att det förhåller sig så, att civila byggnadsutredningen på sitt fält har en mycket viktig uppgift att fylla som exekutor av den besparingspolitik, som riksdagen väl dock är intresserad av. Man kan, föreställer jag mig, göra gällande, att byggnadsutredningen driver sin verksamhet efter den linjen, att man strävar efter en utdrygning av våra kapitalresurser, att man strävar efter en utdrygning av våra materialresurser, d. v. s. att man syftar till en verklig ransonering av våra möjligheter och tillgångar i den brydsamma tid, i vilken vi befinna oss. Det är väl, i korthet, just den politik, som riksdagen själv önskar skola följas i anläggningsverksamheten.

Det är alltså ett besparingsarbete på lång sikt, som denna utredning har satts att bedriva och på vilket den kommer att sätta sin prägel, i den mån den känner sig ha riksdagens stöd. Men det är å andra sidan ganska klart, att om denna utredning skulle få den uppfattningen, att den ej har riksdagen bakom sig, känner den kanske icke samma intresse för sin verksamhet som hittills.

Jag förmenar alltså med vad jag här tillåtit mig anför, att utredningen — hittills i varje fall — gjort sig väl förtjänt av riksdagens tacksamhet och dess stöd. Och denna erkänsla kan riksdagen enligt min mening bäst uttrycka genom att här godkänna Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. rösta för reservationen, till vilken jag, herr talman, hemställer om bifall.

Herr **Lundberg** i Hälsingborg: Herr talman! Då jag själv i utskottet deltagit i detta ärendes behandling och mitt namn står under majoritetsförslaget, vill jag med några få ord motivera mitt ställningstagande.

Vad som föranlett mig att intaga den ställning jag gjort är kort och gott, att departementschefen själv uttalat, att det bör noga övervägas, innan byggnadsföretaget igångsättes, huruvida icke en ytterligare omprövning skulle göras rörande elevrummens storlek. Jag själv anser mig ej kunna bedöma denna fråga med avseende å rummens storlek och finner därför, att denna omprövning, om departementschefen anser den behövlig, bör kunna ske även inom ramen av majoritetens förslag. Det står för övrigt, att skulle vid denna omprövning av olika skäl finnas erforderligt, att någon utökning av dessa rums storlek kommer till stånd, så anser utskottet, att detta skulle kunna få ske. Men skulle denna omprövning giva till resultat, att någon ytterligare utökning icke bör äga rum, har strängt taget icke någon skada skett. Jag anser nämligen, att man icke bör se så stelbent på ett stort byggnadsföretag som detta, vilket varit föremål för en mycket omfattande revidering. Det är mycket möjligt, att vid den omprövning, som i alla fall skall äga rum, man

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
finner smärre jämkningar nödvändiga. Då har icke statsutskottet velat motsätta sig detta utan att direkt ange, att så skall ske.

Jag medger, att statsutskottets majoritet uttalat önskvärdheten, att rummen utökas, men den har icke på något sätt angivit, med hur mycket denna utökning skall äga rum.

Herr talman! Jag vidhåller min uppfattning, att majoritetens, d. v. s. utskottets förslag, är väl formulerat och ger möjlighet att finna en lösning, som Kungl. Maj:t kan anse i detta avseende riktig och lämplig. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag bara erinra om vad jag sagt i mitt första anförande, att byggnadsstyrelsen fått rätt att, där så prövades nödigt, vidtaga sådana jämkningar beträffande elevrummens storlek, som kunde visa sig erforderliga och möjliga att genomföra inom den på andra delar av byggnadsföretaget än rektorsbostaden belöpande kostnadsramen. Det är någonting helt annat än den ståndpunkt statsutskottets majoritet kommit till.

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! Det var med stort intresse kammararen säkerligen i likhet med mig åhörde finansministerns anförande. Jag vill särskilt med tacksamhet understryka ett principuttalande, som finansministern gjorde, då det gällde denna och kommande besparingsaktioner. Han sade, såvitt jag uppfattade honom rätt, att man bör icke låta besparingsaktionen gå över gränsen av det, som måste betecknas som en nödvändig standard. Det är just den mening, som jag försökte hävda i mitt första anförande. Och eftersom det gäller en skolhusbyggnad och jag vet, att inför byggnadsutredningen och inför Kungl. Maj:t komma snart stora skolbyggnadsföretag med förslag till besparingar, så ger mig finansministerns uttalande anledning att framhålla, att det, som måste sägas höra till nödvändig och väsentlig standard i skolbyggnaderna, är först och främst klassrummens, lärosalarnas storlek. Jag vet, att det nu föreligger förslag att väsentligt begränsa standarden för vissa svenska skolor. Jag vill då fästa uppmärksamheten vid, att när det gäller dessa salar, där barnen skola vistas så många timmar varje dag under läsåret, är det icke någon sorts godtycklig eller någon sorts överflödigt standard, ifall man vill ha vissa utrymmen, viss höjd på rummen, viss golvyta et cetera.

De mått, som vi inom svenskt skolväsen kommit till, äro icke tillfälligt uppfunna siffror, som man i en tillfällig krissituation kan jämka hur som helst, utan siffror, som vunnits under lång erfarenhet och som i själva verket vila på ingående kunskap om lämpligheten av dessa proportioner. Jag vill härmed endast erinra om, att när t. ex. en sådan sak beröres i besparingsprogrammet, är det viktigt att komma ihåg, att man står inför vad man kan kalla frågan om en nödvändig standard, om en väsentlig standard. Man måste då med mycket stor omsorg se till, att man icke i besparing går så långt, att man skadar själva den väsentliga funktionen hos rummen eller byggnaden.

Jag vill gärna giva både ecklesiastikministern och finansministern rätt i, att man, när det gäller dessa internatrum, icke kan åberopa en sådan erfarenhet eller ha så säkra utgångspunkter för bedömandet som när det gäller t. ex. klassrum och lärosalar. Det ger jag dessa herrar statsråd fullkomligt rätt i. Men när finansministern här erinrade om, att riksdagen beslutat internatbyggnader med ungefär samma mått som rummen här i detta dövstumskoleinternat, så nämnde han vissa skyddshem och andra byggnader — jag hörde icke vilka. Då vill jag endast göra den reflexionen — utan att hava närmare klart för mig vilka konkreta fall finansministern menade — att en väsentlig sak för bedö-

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

mande av detta problem är, huruvida dessa rum verkligen uteslutande skola betraktas som sovrum eller om de också skola betraktas som dagrum. Det är på den punkten som jag, såsom jag framhöll i mitt första anförande, har haft den bestämda uppfattningen, att i en dövstumskola med 120 barn, där man vid sidan av dessa sovrum har tvenne dagrum, som äro fyllda till bristningsgränsen, om de fyllas med 60 barn, måste man räkna med, att också sovrummen i internatbyggnaden måste användas om dagen för dessa barn på deras fritider för de sysselsättningar, som dessa barn liksom vanliga barn måste ha och för vilka de behöva vissa utrymmen. Det är av det skälet, som jag tror det vore lyckligt, om man kunde göra dessa sovrum något större.

Jag erkänner visst, att man kan ha olika meningar om denna sak, men jag tycker, att det är egendomligt, att detta skall göras till en så att säga principiell fråga i förhållande till besparingsprogrammet. Det är den icke.

Statsutskottets majoritet följer enligt min mening just den princip, som finansministern här proklamerar, att vi skola se till, att vi ej gå så långt i besparing och begränsning, att vi komma under vad som kan anses lämpligt och nödvändigt.

Herr talman! Jag har med dessa ord blott velat ytterligare understryka, att det enligt min mening finnes mycket starka skäl, som tala för att rummen göras litet rymligare än enligt förslaget och att man alltså bifaller statsutskottets hemställan.

Jag vill till sist, herr talman, när herr Hagberg i Malmö slutade sitt anförande med att säga, att vi böra hysa tacksamhet mot byggnadsutredningen och att vi bäst visa denna tacksamhet genom att bifalla dess förslag, påpeka, att jag redan i mitt första anförande uttalat min uppfattning om byggnadsutredningens utomordentligt nödvändiga och för staten nyttiga verksamhet. Men om man skall resonera som herr Hagberg, måste det innebära, att beträffande hela den rad av förslag, som läggas inför riksdagen, man alltid kunde säga, att vi skola visa vår stora tacksamhet mot byggnadsutredningen genom att utan någon förändring godtaga förslagen. Jag anser emellertid icke en sådan ståndpunkt vara godtagbar. Riksdagen skall pröva förslagen efter bästa förstånd och samvete och, om denna prövning på någon punkt går emot de framlagda förslagen, vidtaga rättelse.

Jag ber, herr förste vice talman, att åter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hagberg i Malmö, att det är mycket möjligt, att han kan få tillfälle att ännu kraftigare och mera övertygande demonstrera sin utomordentliga respekt för civila byggnadsutredningen, när vi om några dagar möjligen komma fram till frågan om en byggnad vid Bulltofta i Malmö, där det kan hända, att statsutskottet icke följer civila byggnadsutredningen utan får lov att lägga fram ett annat förslag. Då hoppas jag, att herr Hagberg i Malmö demonstrerar för det billigare förslaget rörande Bulltofta.

Jag ber för övrigt om ursäkt för att jag återkommer. Jag är ledsen, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet icke är inne, ty jag nödgas korrigera en uppgift, som han lämnade kammaren, nämligen att riksdagen för någon liten tid sedan hade beslutat om en byggnad vid skyddshemmet i Linhult, där utrymmet icke vore nämnvärt större för eleverna än vad det är fråga om här. Han nämnde kvadratytan där. Då är det att uppmärksamma, att för statsutskottet och riksdagen har icke förebringats någon som helst ritning beträffande detta skyddshem. Riksdagen har givetvis ända till dess att statsrådet lämnat sin uppgift svävat i fullkomlig okunnighet om, hur stora dessa rum skulle

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)

bli. Det finnes ingen deklaration om detta i statsverkspropositionen. Därför har riksdagen icke med öppna ögon fattat detta beslut. Beslutet innebär bara, att det skall ställas en summa till vederbörandes förfogande för uppförande av detta skyddshem. Hur stora rummen skola vara, därom har riksdagen inte beslutat något.

Jag förmodar att kammaren är fullkomligt på det klara med att vad det nu gäller är en prestigefråga för Civila byggnadsutredningen. Nog kan statsutskottet bära ett nederlag liksom de båda statsråden kunna göra det — det må vara hänt, men det är Civila byggnadsutredningen det gäller. Och då är frågan, om man också i fortsättningen, när det nu är en principomröstning som skall ske, vågar sig på Civila byggnadsutredningen på någon annan punkt, där man kanhända skulle ha önskat ge litet mera pengar än Civila byggnadsutredningen tänkt sig.

Det bygge, som det nu är fråga om, beräknades en gång till 1,950,000 kronor, och naturligtvis hade dövstumskolans styrelse i Härnösand tänkt, att ungefär så skulle det bli. Jag har inte hört, att den hade några erinringar att göra mot den ifrågasatta kostnadssumman. Men det var ju tydligt, att man hade så mycket pengar att röra sig med, att det kunde ifrågasättas om det inte blev en lyxstandard, och därför satte Civila byggnadsutredningen in och lyckades pruta ned summan, 1,950,000 kronor, med icke mindre än 780,000 kronor. Det var en högst betydande reducering, någonting fullkomligt häpnadsväckande och rent av chockerande. Men, om det skulle ha hänt att Civila byggnadsutredningen kunnat pruta ned bara 715,000 kronor, vad skulle riksdagen ha sagt då? Skulle den ha reagerat och sagt: här kan man pruta ned ytterligare? Skulle riksdagen inte då ha respekterat Civila byggnadsutredningen och sagt: det är alldeles utmärkt, precis så där skall det vara: 715,000 kronor kan man pruta ned, men inte mera?

Nu är det bara den omständigheten, att man lyckats klämma ihop elevrummen, som gjort, att man kommit till denna nedprutning på 780,000 kronor. Styrelsen för Härnösandsskolan är nöjd och belåten. Den har ingen erinran att göra mot elevrummens storlek, den anser att på den punkten, varom man nu tvistar, finns ingenting att erinra. Där blir det bra som det är föreslaget. Men det egenomliga är, att herr statsrådet inte är lika nöjd, utan han när fortfarande någon förhoppning om att man kanske i alla fall skulle kunna göra elevrummen litet större. Han tycks ändå till skillnad från skolans styrelse föreställa sig, att det kanske borde vara litet bättre, det borde vara något högre standard, och han hoppas att man inom den ram som nu är given skall kunna åstadkomma något större elevrum. Jag hoppas, att skolans styrelse i Härnösand inte skall göra några invändningar och sätta sig emot några försök från statsrådets sida att göra elevrummen litet större, även med risk att man kanske skulle kunna få pruta ned sina anspråk på något annat ställe inom de byggnader, det är fråga om här.

Men det kan ju hända att statsrådet inte ens får tillfälle att göra några sådana försök, ty om reservationen bifalles har riksdagen, såvitt jag kan förstå, sagt ifrån, att elevrummen skola vara precis så stora som Civila byggnadsutredningen tänkt sig, och inte en millimeter större.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! En föregående talare yttrade, att dagrummen voro så knappt beräknade att eleverna skulle nödgas sitta stol vid stol, och att därför under dagarna även sovrummen — elevrummen — måste anlitas. Men om man således delar upp eleverna på dagrum och elevrum, förmodar jag att det inte finns anledning tvivla på att utrymmet då skulle räcka

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
till, och under sådana förhållanden tycker jag inte att anmärkningen i det hänseendet var så synnerligen starkt fotad.

När den siste talaren, herr Jonsson, gjorde denna fråga till en prestigefråga för Civila byggnadsutredningen, nämnde han, visserligen en passant, att nog tål statsutskottet att förlora i den här frågan. Det där var ju ett erkännande av att prestigen inte bara gäller byggnadsutredningen utan också statsutskottet, och då tycker jag det är litet ömtåligt tala om att prestigehänsynen skulle vara så pass avgörande; då skulle den väl också, såvitt jag kan förstå, vara det på det andra hållet. Han sade också att elevrummen skulle vara på millimetern så stora som byggnadsutredningen föreslagit. Så gjorde han ett tankeexperiment, att om Civila byggnadsutredningen föreslagit så och så, skulle man naturligtvis ha accepterat det. Jag tycker ändå att ett sådant resonemang skulle leda därhän att myndigheterna, Kungl. Maj:t och den lokala skolstyrelsen, icke för egen del hade granskat denna fråga utan blint litat på byggnadsutredningen. Jag anser, att ett sådant uttalande är minst sagt något nonchalant gent emot de myndigheter som granskat förslaget. Även om jag för min del är övertygad om att byggnadsutredningens förslag inte är gripet ur luften, utan är grundat på mycket noggranna matematiska beräkningar, som hålla i praktiken, så ha väl även de andra myndigheterna prövat saken, funnit förslaget rimligt och under sådana förhållanden funnit sig kunna godtaga detsamma.

Om man nu betraktar spörsmålet inte bara som en principfråga utan som en rent praktisk fråga och alltså inte bara tänker på de belopp det här gäller, 65,000 eller 130,000 kr., eller den yta det här gäller, 18 eller 19 kvadratmeter, tror jag man bör ställa sig en fråga, som kan läggas till grund för en mera allmän eftertanke, nämligen huruvida man inte borde finna tiden nu vara inne att verkligen göra en undersökning, om vi i fortsättningen böra bibehålla den standard hos våra offentliga byggnader som vi nu ha. Jag tror det är den sidan av saken som är den viktigaste i detta sammanhang och som man inte utan vidare kan vinka bort vare sig med princip- eller prestigefrågor och som man ur besparingssyfte måste ta hänsyn till inte bara vid statens — som jag sade i mitt förra anförande — utan även vid annan byggnadsverksamhet.

De frågor, som finansministern berörde i detta sammanhang, om jag blivit rätt underrättad, gällde i ena fallet dessa elevrum på 19 kvadratmeter, och i andra fallet gällde det militärförläggningar med en golvyta på omkring 20 kvadratmeter, för stora, fullvuxna personer således. Men det kan tänkas att i dessa senare lokaler komma att läggas in inte bara fyra utan i vissa fall flera personer. Om vi äro så rädda för att utrymmet inte blir tillräckligt i denna skola, hur skola vi då kunna godkänna, att fullvuxet folk i militärförläggningar får så litet utrymme?

Vi kunna hålla på att resonera om detta, men komma ändå inte ifrån dessa konsekvenser. Jag tror att man utan tvekan kan bifalla propositionen. Därmed uppstå inga vare sig sociala eller principiella vådor i något avseende. Allra minst, skulle jag vilja säga, kommer riksdagens eller statsutskottets prestige att bli lidande därpå. Ur besparingssynpunkt är förslaget att rekommendera, och jag tror för övrigt att riksdagen även kommer att vinna i prestige, då vi på så sätt stå vid ett ord och våga ta en konsekvens.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På därå framställd proposition blev till en början utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Herr förste vice talmannen framställde härefter propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock

Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. (Forts.)
 på godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen.

Herr Jonsson i Eskilstuna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande punkten 17:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 25 godkänner den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 89 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

§ 19.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 66, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel; och

nr 69, med förslag till förordning om rätt att använda obligationer med 4 procent ränta tillhörande svenska statens andra försvarslån såsom betalningsmedel vid erläggande av arvsskatt.

Dessa propositioner bordlades.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Avlöningar till statsråden utan departement m. m.; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till inköp för telegrafverkets räkning av tomter i Lidköping; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om tilläggspension åt förre stenografen hos första kammaren J. H. Wallin;

nr 4, i anledning av väckta motioner om pension åt förre portvakten hos riksdagen E. A. Holmström;

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt eldaren i riksdagens hus Johan Anton Olssons änka Anna Kristina Olsson; och

nr 6, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag i fråga om löne- och pensionsförhållandena för riksdagens justitie- och militieombudsmän m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 22.

*Granskning
av militie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Därvid anförde:

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Den föreliggande militieombudsmannaberättelsen har givit anledning till en del funderingar på sina håll, dels beroende på den mycket betydande omfattningen av densamma och dels kanske också på innehållet i denna berättelse. Man har på sina håll ansett sig kunna dra den slutsatsen, att det rättsliga tillståndet vid militärförbanden varit stätt i försämring, en uppfattning som jag inte vill låta stå oemotsagd. Jag skulle snarare tro att det finns fullgoda förklaringar både till berättelsens omfång och till de i flera fall beklämmande rättsfall, som finnas relaterade där.

Vi skola komma ihåg att under det år som berättelsen åsyftar har en betydande del av den svenska ungdomen varit kallad under fanorna. Det är inte enbart massor av meniga som varit inkallade, man har också nödgats ta i anspråk en mycket betydande del befäl, som kanske varit väl litet kvalificerade för sina uppdrag. Jag vill vidare hänvisa till att antalet ärenden vid militieombudsmannaexpeditionen sedan före det nu pågående kriget är mer än fördubblat och att antalet skrivelser som utgått därifrån är mer än sjudubblat sedan dess.

Jag har emellertid närmast begärt ordet för att göra ett par reflexioner med anledning av den granskning som vi företagit. Det är då i första hand en iakttagelse som jag trott mig göra och som borde ge anledning till vissa justeringar på området i fråga. De nuvarande fältkrigsrätterna, som konstitueras då förbanden dra ut i fält, äro, synes det mig, åtskilligt svaga. Under det att vid en vanlig krigsrätt den juridiska ledningen av processen ligger i en mer eller mindre erfaren jurists händer — det är en krigsdomare som är ordförande i krigsdomstolen och det sitter en juridiskt bildad auditör vid protokollet — finns det i fältkrigsrätten endast en juridiskt förfaren person, och denne har då inte ledningen av processen, vilken ligger i en lekmans, en militärs, hand, utan han fungerar som en enkel bisittare. Man behöver knappast granska mera än vad som föreligger i den tryckta berättelsen för att få belägg för den omnämnda svagheten hos dessa fältkrigsrätter, och jag tror det skulle vara anledning för Kungl. Maj:t att undersöka, om man inte kunde ge dessa fältkrigsrätter en starkare konstruktion än den de nu ha. Svårigheterna torde inte vara oöverkomliga, såvitt jag kan förstå.

En annan angelägenhet, som också är värd uppmärksamhet, är de förberedande förhören i militära mål. De visa sig ofta ganska underhaltiga och lämna således mycket övrigt att önska. Det finnes vid förbandschefens sida en juridiskt bildad auditör, som skall giva råd i fråga om dessa bestraff-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

ningar, men jag har en bestämd känsla av att dessa auditörsuppdrag alltför ofta skötas med bristande noggrannhet och ibland med så hög grad av bristande noggrannhet, att man kan tala om slarv. Det är ju Kungl. Maj:t, som utnämner auditörerna. Jag skall emellertid icke ingå på den saken, då det icke för riksdagen finnes anledning härtill. Jag förmodar emellertid att Kungl. Maj:t, när tillfället är inne, kommer att undersöka, om inte den bristande noggrannheten i åtskilliga fall varit så påfallande, att den bör giva anledning till lämpliga åtgärder.

Att de förberedande förhören vid de militära förbanden lida av vissa svagheter är ingen nyhet. Redan 1933 skrev dåvarande militieombudsmannen till Kungl. Maj:t och påpekade detta förhållande och anhöll om förändringar på detta område. Riksdagen sade ingenting om berättelsen, varför man har anledning tro, att riksdagen ställde sig bakom framställningen i fråga. Ännu i dag har det emellertid icke synts till något som helst resultat av denna MO:s framställning. Jag skall villigt erkänna, att det under de närmast följande åren efter det framställningen gjordes fanns viss anledning att vila på hanen. Riksdagen prövade nämligen under denna tid förslag, som gick ut på att krigsdomstolarna skulle helt avskaffas och att de militära målen skulle avdömas vid de vanliga domstolarna. Vi komma ihåg, hurusom andra kammaren anslöt sig till detta förslag om avskaffandet av krigsdomstolarna, medan första kammaren höll på deras bibehållande. Det hela ledde sålunda icke till något resultat. Med den väsentliga utbyggnad, som militärapparaten nu undergått, är jag icke säker på — det är svårt att för dagen bedöma den saken — om man kan vidhålla det gamla kravet på krigsdomstolarnas avskaffande. Vad jag däremot är säker på är, att det behövs en betydande förstärkning av rättssäkerheten för menige man, när det gäller dessa förberedande förhör, vilka ofta bli grundläggande för de domslut, som sedermera avkunnas.

Det har påpekats vid åtskilliga tillfällen att förhållandet mellan befäl och meniga nu är bättre, än det varit tidigare, och att så är förhållandet vill jag vitsorda. Men lika säkert är, att detta tillstånd ännu icke på långa vägar är tillfredsställande. Samma mening gjorde sig för övrigt en regementsofficer till tolk för i någon av gårdagens tidningar. Jag tror, att åtskilliga av dem, som haft tillfälle att syssla med dessa angelägenheter, anse, att det skulle vara möjligt att bringa ner antalet av dessa, låt mig säga, illa bedömda rättsfall vid de militära förbanden. Jag uttalar mitt erkännande åt de goda krafter både på militärt och civilt håll, som äro i färd med att skapa ett bättre förhållande, icke enbart mellan befäl och manskap utan också mellan de olika befälsgraderna, vilket senare är lika viktigt. Men jag har icke den uppfattningen, att man har anledning stanna vid vad som har vunnits. Jag tror, att det skall vara möjligt att nå ett mycket väsentligt förbättrat resultat. Jag tror dessutom att *tidpunkten just nu är synnerligen lämplig* för en dylik framstöt. Försvarsandan hos det svenska folket har vunnit en bredd som aldrig någonsin tidigare. Sinnena på olika håll äro mottagliga för disciplinens nödvändighet, men man måste också kräva att rättssäkerheten blir skyddad, så att risken för övergrepp blir så liten, som det överhuvud taget är möjligt. Jag har för min privata del närt den uppfattningen, att det skulle vara möjligt att med en aktion, utgående från låt mig säga auktoritativt håll inom de militära förbanden, åstadkomma ett bättre resultat på hithörande område. Jag siktar då närmast på de olika militära förbandens chefer som, om de vilja på detta gebit skapa sig ett namn i svensk historia, här ha ett lysande tillfälle.

Jag har tidigare uttalat mitt erkännande av de förbättringar som skett, men

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
 jag har även sagt att det är möjligt att åstadkomma ännu mycket större sådana. Jag tror, att en hel del av de förlöpningar och överdrifter, som förekommit många gånger, skett av oförstånd och av bristande sinne för nödvändigheten av att skapa och bevara ett gott förhållande mellan befäl och manskap. Jag tror vidare, att ett ord från det högre befälet mången gång skulle ha större auktoritet än den ena eller andra bestraffningsåtgärden.

Jag är av den mening att disciplinen måste upprätthållas. Det är ingen tvekan om den saken. Men den skall så långt möjligt vila på förtroendet nedifrån och uppåt, men också på förtroendet uppifrån och nedåt, och det är detta, som vi kanske behöva lära en del av dem, som ingenting lärt och ingenting glömt.

Min erfarenhet i övrigt efter granskningen av militieombudsmannens verksamhet under det tilländalupna året är, att ämbetet ryktats med skicklighet och gott omdöme och att det under sådana förhållanden förtjänar riksdagens erkännande.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Gezelius: Herr talman! Jag har icke kunnat finna att herr Olsson i Mellerud i allo har fog för den, som det syntes mig, väl kraftiga kritik, som han här framförde. Emellertid vill jag icke inlåta mig i någon närmare diskussion i saken. En sådan måste i detta fall bygga på en kritisk granskning av några konkreta fall. Jag vill endast säga ett par ord om det krav, som han reste på en »betydande förstärkning» av fältskyllkrigsrätterna.

Herr Olsson i Mellerud utgick från den uppfattningen att den civile ledamoten i fältskyllkrigsrätten icke har mycket att bestyra, därför att ordet föres av den äldste militäre ledamoten. Av fältskyllkrigsrätternas arbete, så som det nu gestaltar sig, har jag icke erfarenhet från mer än ett fåtal fältskyllkrigsrätter. Jag har emellertid funnit och fått det bekräftat av andra, att det är den civile ledamoten, som i de juridiska avgörandena varit den bestämmande i alla för mig kända fall i krigsrätterna. Detta är också naturligt nog, då denne ledamot sitter inne med den juridiska sakkunskapen. Att förstärka dessa fältskyllkrigsrätter med ytterligare juridisk sakkunskap finner jag icke någon anledning till. Vi ha ju nu på många håll enmansdomstolar. I häradsrätten sitter ju en jurist och dömer, och inom fältskyllkrigsrätten motsvaras notarien i många fall av inkallade med viss förberedande juridisk utbildning. Den kritik, som skulle kunna riktas mot fältskyllkrigsrätten, skulle då närmast vara den, att man vid val av civil ledamot icke iakttagit tillräcklig omsorg, men det blir också en fråga i det konkreta fallet.

Jag har, herr talman, begärt ordet endast därför att jag anser, att herr Olssons i Mellerud kritik var alltför generell, enligt min uppfattning icke i allo befogad och i varje fall i vissa punkter något för stark.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag tillåter mig endast konstatera, att den föregående talaren icke på någon punkt sökt gendriva de påpekanden, som jag gjort.

Vidare anfördes ej. Utlåtandet lades till handlingarna.

§ 23.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående statsförvärv av Karlskrona—Växjö m. fl. järnvägar.

Denna proposition bordlades.

§ 24.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i övergångsbestämmelsen till lagen den 24 september 1931 (nr 327) om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m.; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Genom en den 3 januari 1941 dagtecknad proposition, nr 23, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m., dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i propositionen anförts, överföra före år 1940 inskrivna, till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga till linjetjänst.

Det framlagda förslaget till förordning var av följande lydelse:

*Förslag
till
Förordning
med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.*

I avvaktan på de slutliga bestämmelser i ämnet, som framdeles kunna bli utfärdade, förordnas härigenom som följer:

Värnpliktiga tillhörande årsklass 1940 eller årsgrupp 1941, vilka uttagits till linjetjänst eller till handräckningstjänst, äro — oavsett bestämmelserna i § 27 mom. 1 och 2 värnpliktslagen — skyldiga att under fredstid för sin utbildning tjänstgöra sammanlagt trehundra sextio dagar, repetitionsövningar häri ej inräknade.

Föreskrifter om tjänstgöringens fullgörande meddelas av Konungen.

Under tjänstgöring som ovan avses utgår icke sjötjänstbidrag, som omförmäles i § 9 mom. 1 tredje stycket kungörelsen den 5 mars 1926 (nr 60) angående avlöning för rullförings-(sjöruddförings-)befäl och värnpliktiga under fredstid m. m.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 23, som andra lagutskottet förordnat till antagande, föreslås bland annat, att det

Förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. (Forts.)

sjötjänstbidrag av 1 krona per dag, som fr. o. m. 1939 utgått till flottans värnpliktiga, icke längre skall utgå till värnpliktiga av årsklass 1940 eller 1941 års grupp. Det förslaget innebär en försämring av de värnpliktigas förmåner och detta i en tid, när krav på förbättringar, och det med rätta, höjes såväl från de värnpliktiga själva som också från en rad motionärer i riksdagen. Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet motiverar sitt förslag på följande sätt: »Det särskilda bidrag å en krona om dagen, som sålunda tillfaller de å sjömanshus inskrivna värnpliktiga, utgör en kompensation för den förlängda utbildningstid, som ålagts dessa värnpliktiga. Därest samtliga värnpliktiga tillhörande 1940 års klass och 1941 års grupp i enlighet med mitt förslag erhålla lika lång utbildningstid, bortfaller tydligen grunden för bidragets utbetalande såvitt angår sjömanshusinskriven värnpliktig i nämnda klass och grupp. I enlighet härmed torde bestämmelse böra utfärdas av innehåll, att sjötjänstbidrag icke utgår under den nu föreslagna utbildningstiden.»

Mot detta resonemang från statsrådets och chefens för försvarsdepartementet sida vill jag anföra följande. Ifrågavarande penningbidrag infördes visserligen ursprungligen som en kompensation till flottans värnpliktiga för längre utbildningstid. Men detta bidrag har sedan i Kungl. Maj:ts kungörelse, som återfinnes i Svensk författningssamling nr 752 för år 1939, förändrats till att utgöra ett särskilt sjötjänstbidrag, vilket endast utgår till sådana värnpliktiga, som äro kommenderade till sjötjänstgöring eller till tjänstgöring i sjöreserven. Därmed har ju faktiskt detta penningbidrag blivit en kompensation för de större strapatser och för det hårdare liv, som sjötjänstgöringen kräver. Sjötjänstgöringsbidraget utgår med samma motivering som sjötillägg utgår till fast anställd personal vid flottan.

Jag hemställer till andra lagutskottets ordförande att svara exempelvis på följande frågor: Om nu dessa särskilda penningbidrag endast utgöra kompensation för längre utbildningstid för flottans värnpliktiga, varför kallas då bidragen för sjötjänstbidrag? Och vidare, om sjötjänstbidraget endast utgör kompensation för längre utbildning, varför utgår då tillägget endast till de till sjötjänstgöring eller sjöreserv kommenderade och inte till de flottans värnpliktiga, som ha sin tjänstgöring i land?

Av vad jag anfört anser jag det framgå, att försvarsministerns argumentering för att dessa bidrags utbetalande skall upphöra är ohållbar. Sjötjänstbidraget bör enligt min mening i princip bibehållas, oavsett hur de värnpliktigas avlöningsfråga i fortsättningen av denna riksdag i övrigt kommer att lösas.

Med hänvisning till vad jag haft att anföra föreslår jag därför, herr talman, att riksdagen beslutar att sista stycket i Kungl. Maj:ts förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. måtte utgå, alltså det stycke, som lyder: »Under tjänstgöring som ovan avses utgår icke sjötjänstbidrag, som omförmäles i § 9 mom. 1 tredje stycket kungörelsen den 5 mars 1926 (nr 60) angående avlöning för rullförings-(sjö-rullförings-)befäl och värnpliktiga under fredstid m. m.»

Herr Hage: Herr talman! Det har ju konstaterats genom den föregående talarens anförande, att man inte på det hållet har något att invända mot huvudyrkandet i denna kungl. proposition, som innebär, att övningstiden för de värnpliktiga skall utsträckas. Det är givet, att detta beror på att tidens hårda nödvändighet medfört en sådan inställning. Förslaget kommer således i denna del att bifallas utan någon opposition här i riksdagen.

Däremot har den föregående talaren yttrat sig om en viss detalj i detta för-

Förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. (Forts.)

slag, och han gör ett visst yrkande, när det gäller dem, som äro inskrivna till sjötjänst. Jag kan dock inte underlåta att framhålla, att det måste väl ändå ha varit så, att denna bättre betalning till dessa flottans värnpliktiga, som det här är fråga om, huvudsakligen har motiverats av den längre tjänstgöringstid, som de haft. Emellertid kommer det beslut, som nu fattas, att innebära, att det blir en gemensam övningstid av 360 dagar för alla, och det väsentligaste motivet till att man förut gav dessa i sjötjänst inskrivna en bättre betalning var väl, att de hade en längre tjänstgöring än andra.

Nu påstår den föregående talaren, att de, som ha sjötjänst, underkastas större strapatser, och det kanske ligger något i detta. Men å andra sidan vill jag nämna, att — så långt jag känner — är det ändå på det sättet, att även vid t. ex. tjänstgöring i övre Norrland vid infanteriet och andra vapenslag under svåra tider och låg temperatur utsätts de inkallade nog för ganska betydande strapatser. Jag vet särskilt, att det finns något som heter en tung pluton, som övas på ett alldeles särskilt sätt. Jag har haft erfarenhet av detta genom att jag har en mig närstående, som tjänstgjort i en sådan pluton. De övas på ett mycket intensivt sätt, och de få slita oerhört. Jag tror alltså, att man inte kan våga påstå, att dessa till sjötjänst inkallade äro de enda som få, när de äro ute och exercera, underkasta sig strapatser. Det finns säkerligen både vid infanteriet och andra truppslag värnpliktiga, som få underkasta sig betydande strapatser.

Jag skall inskränka mig till detta och yrka bifall till utskottets förslag, men jag gör det samtidigt under uttalande av den förhoppningen, att det en gång skall komma en tid, då lagstiftningen skall kunna ta en annan inriktning än denna, som vi nu gå in för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Att här i riksdagen icke reses någon opposition mot en förlängning av utbildningstiden för de värnpliktiga kan väl förklaras med att vi allesammans äro medvetna om att nu gällande bestämmelser beträffande utbildningstiden icke tillämpas, därför att de värnpliktiga, som inkallas till militärtjänst, i praktiken få tjänstgöra väsentligt längre.

Det är väl även på det sättet, att man till genomförandet av detta förslag knyter den förhoppningen, att, då de yngsta årsklasserna på detta sätt komma att vara inne hela året, man skall slippa att i den utsträckning som nu förekommer inkalla de äldre årsklasserna, vilka givetvis äro synnerligen behöfliga i det produktiva livet. Förslaget har ju också, såvitt jag uppfattat detsamma, en provisorisk karaktär, och det blir givetvis tillfälle för riksdagen, när lugnare förhållanden komma — om lugnare förhållanden komma inom överskådlig tid — att taga definitiv ställning till frågan om övningstiden.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Bogla.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Till mina tidigare påpekanden om att den officiella motivering, som angives, är ohållbar, vill jag ytterligare hänvisa till vad som finns att läsa i handlingarna, där det är anført: »Jämkningsen» — alltså från tidigare tillämpade förfaringssätt, när det gäller detta penningbidrag — »innebär i huvudsak, att den förut vidtagna förhöjningen av penningbidraget med en krona om dagen omändrats till att utgöra ett särskilt sjötjänstbidrag å likaledes en krona om dagen. Sistnämnda bidrag, vilket endast utgår under sjötjänstgöring eller tjänstgöring i sjöreserv, utbetalas — liksom fallet var med det förhöjda penningbidraget — efter minst 210 dagars tjänstgöring.»

Förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. (Forts.)

I detta måtte väl ändå ligga ett klargörande av att det tidigare s. k. penningbidraget ändrat karaktär och blivit sjötjänstbidrag i det ordets egentliga innebörd.

När man sedan kommer med en sådan motivering, att den nu förlängda tjänstgöringstiden för alla skulle motivera borttagandet av sjötjänstbidraget, som ju uppenbarligen är tillkommet vid såsom kompensation för de hårdare förhållanden, inom vilka tjänstgöringen till sjöss äger rum, måste jag reagera.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Med anledning av det sista yttrandet vill jag bara påpeka, att när härom året värnpliktstiden utsträcktes för de s. k. allmäntjänstarna vid flottan — alltså sådana värnpliktiga, som äro inskrivna vid sjömanshus — så ansågs det lämpligt, eftersom dessa värnpliktiga fingo längre tjänstgöringstid än alla andra värnpliktiga, att de fingo en något högre ersättning. Genom det nu föreliggande förslaget få alla värnpliktiga samma första tjänstgöringstid. Det finns inte längre någon anledning att göra skillnad mellan den ena kategorien och den andra. Det var alltså icke så, att, när detta högre penningbidrag beslöts, det var motiverat med den svårare tjänstgöringen. Motiveringen var helt enkelt att dessa värnpliktiga stodo i en särklass i fråga om tjänstgöringstidens längd. Därför är det riktigt, att härefter de värnpliktiga få samma avlöning. Sedan blir det en fråga, hur hög denna avlöning skall bli. Det bör inte lämpligen avgöras i detta sammanhang, utan det skall givetvis av riksdagen behandlas, när frågan om avlöningen för de värnpliktiga överhuvud taget kommer under riksdagens behandling, vilket ju skall ske senare under denna riksdag.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag tror inte att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet skulle ha gjort ett inlägg av det innehåll, som nu skett, försåvitt han hade avlyssnat mitt första anförande.

Det är ju alldeles riktigt, att man ursprungligen motiverade det på det sätt, som statsrådet säger, men sedan har detta tillägg ändrat karaktär i och med Kungl. Maj:ts kungörelse år 1939. Jag ställde under mitt föregående anförande två frågor, som jag fortfarande vore glad att få besvarade i detta sammanhang. För det första:

Om detta särskilda penningbidrag endast utgör kompensation för längre utbildningstid för flottans värnpliktiga, varför har man då ändrat namnet på detta bidrag, så att det nu kallas sjötjänstbidrag?

För det andra: Om sjötjänstbidraget endast utgör kompensation för längre utbildning, varför utgår då tillägg endast till de flottans värnpliktiga, som äro kommenderade till sjötjänst eller sjötjänstreserv och inte till dem, som ha tjänstgöring i land?

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Anledningen till att bidraget ändrat karaktär hängde samman med övergången till krigsavlöningsreglementet och är alltså av helt och hållet formell natur. Eftersom detta bidrag ursprungligen inte kunde utgå till andra än dem, som varit sjökommenderade — och det bli ju praktiskt taget alla allmäntjänstare — så är den andra frågan också besvarad därmed.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, varom yrkande under överläggningen framställdes av

Förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. (Forts.)

herr Persson i Stockholm; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 26.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om åtgärder för effektivare utnyttjande av arbetstiden för befattningshavare i statens tjänst; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 27.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till inköp för telegrafverkets räkning av tomter i Lidingö; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Avlöningar till statsråden utan departement m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 26, att utskottets hemställan i utlåtande nr 29, beträffande förslaget nr 29, att utskottets hemställan i utlåtande nr 28 samt, beträffande förslaget nr 27, att utskottets hemställan i utlåtande nr 1 bifölles även av första kammaren.

§ 28.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr **Hagberg** i Luleå, som anförde: Herr talman! Det förekom i går en episod i riksdagens andra kammare. Vid justeringen av protokollet begärde herr Nilsson i Göteborg ordet, och jag skall genom att citera tidningen Social-Demokraten redogöra för innehållet i herr Nilssons anmärkning.

Under rubriken: »Trohetslöftet blev justerat av hr Hagberg. Eftertankens bleknad tog överhand vid protokollet» heter det: »Vid andra kammarens sammanträde på tisdagen begärde herr Nilsson i Göteborg (s) ordet i samband med godkännandet av protokollen från förra onsdagen och påpekade att herr Hagberg i Luleå gjort ett tillägg i protokollet till sitt anförande. Herr Hagberg yttrade då i kammardebatten som svar på herr Nilssons fråga om kommunisterna vilja bekänna sin samhörighet med det demokratiska samhällsskicket och vara med om att värna Sveriges frihet och självständighet mot varje främmande inkräktare: 'Härpå vill jag svara att vi äro beredda att försvara varenda demokratisk frihet. Vi ha icke gjort något angrepp på en enda sådan frihet och tänka icke göra det. Vi äro beredda att försvara Sveriges frihet och Sveriges självständighet mot vilken makt som än skulle hota desamma och mot vilken makt som än bär vapen mot Sveriges folk.' Detta enligt det stenografiska protokollet. Vid justeringen av detta protokoll har emellertid, sade herr Nilsson, herr Hagberg till den sista meningen i sitt anförande skrivit till: 'i avsikt att avskaffa desamma'. Detta skriftliga tillägg som avslutning på

*Ang.
justeringen
av protokollet
för den
12 februari.*

Ang. justeringen av protokollet för den 12 februari. (Forts.)

herr Hagbergs anförande syntes herr Nilsson högst väsentligt ändra innehållet i herr Hagbergs försäkran. Tillägget föranleder en helt annan uttolkning av herr Hagbergs anförande i denna del, och därigenom förlorar svaret helt den äkthet och klarhet som det skulle fått om inte detta tillägg gjorts vid justeringen. Emedan debatten vid ifrågavarande sammanträde väckt stor uppmärksamhet och inte minst herr Hagbergs inlägg, synes det även vara anledning uppmärksamma de tankar som sysselsätta herr Hagberg då han befinner sig i ensamheten i justeringsrummet, sade herr Nilsson.»

Denna framställning har, efter vad jag erfarit, redan vandrat ut till en del andra tidningar. Det är därför inte någon tillfällig sak. En av kvällstidningarna i dag har t. o. m. skrivit en ledare, som börjar på följande sätt: »Den kommunistiske riksdagsmannen Hagbergs smussel med riksdagsprotokollet» etc. Herr talman! Det föreligger här ett försök att förändra intrycket av den mycket otvetydiga förklaring, som jag gav vid föregående ondagssammanträde. Då frågan tydligen tillmåtts en mycket stor vikt, skall jag be att få göra några erinringar.

För det första vill jag påpeka, att tidningen Ny Dag i sitt referat från onsdagen skriver följande om den deklaration jag avgav: »I ett svar till Nilsson i Göteborg, som riktat en fråga till kommunisterna, sade Hagberg att kommunisterna städse är beredda att försvara varje demokratisk frihet och värna den nationella friheten mot varje angrepp från vad håll det än kommer.» I en ledande artikel i samma tidning dagen därpå gavs bl. a. följande referat av mitt anförande: »Vi kommunister är beredda att försvara det svenska folkets alla demokratiska friheter och framsteg liksom landets frihet och självständighet mot alla angrepp från vilket håll och vilket land det än kommer.» Saken framstår fullt otvetydig, och det framgår också, att det inte endast var min personliga uppfattning, som framfördes vid sammanträdet i fråga.

Nu har herr Nilsson, såsom framgår av vad jag nyss citerade ur tidningen Social-Demokraten, gjort ett stort nummer av att i det stenografiska referatet förekommer en bisats, som skrivits dit med bläck. Jag har tack vare sekreterarens välvilliga förmedling varit i tillfälle att skapa full klarhet om det hela. Jag vill för det första erinra därom, att de formella justeringar jag gjort i stenogrammet äro skrivna med blyerts. För det andra vill jag påpeka, att den av herr Nilsson påtalade förändringen — som ju inte är någon förändring — är skriven med bläck, och det är fullt tydligt, att den är skriven med en helt annan handstil än min. Genom sekreterarens undersökning har det klarlagts, att två av stenograferna inte fullständigt uppfattat dessa slutord och därför inte heller skrivit in dem i stenogrammet, medan däremot förste stenografen skrivit in desamma. Det är alltså förste stenografen, som skall hängas — om nu någon skall hängas. Men det är uppenbart, att förste stenografen har uppfattat mitt anförande riktigt — även om det finns kamrater i min närhet, som påstå, att jag inte sagt på det sättet, och även om herr Nilsson hävdar detsamma. De båda övriga stenograferna ha nämligen uppfattat ett av dessa ord i den citerade bisatsen, och endast därför att de inte uppfattade hela bisatsen och ansågo, att denna var av den karaktär, att den egentligen kompletterade det som tidigare sagts — eller rättare sagt innebar en upprepning av det som tidigare sagts — hade de inte skrivit in den. Det förklarar också, varför i det exemplar, som ligger inne på kansliet, denna bisats inte finns, medan den däremot är inskriven i det exemplar, som låg i justeringsrummet.

Herr talman! Jag måste med beklagande fastställa, att herr Nilsson inte var i god tro, när han gjorde sin mycket felaktiga framställning. Ty, som jag redan nämnt, förelåg det för honom mycket stora möjligheter att kontrollera, huruvida jag skrivit denna bisats. Dels var den ju skriven med bläck, medan

Ang. justeringen av protokollet för den 12 februari. (Forts.)

jag hade gjort mina formella justeringar med blyerts, dels förelåg det en mycket tydlig skillnad i handstil. Jag har velat få detta till protokollet i anledning av att herr Nilsson i går gjorde denna anmärkning, vars politiska syftemål är fullt tydligt — något som inte minst framgått av det sätt, varpå saken utnyttjats i pressen.

Vidare yttrade:

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Herr Hagberg har redan i första delen av sitt anförande klarlagt, hur det förhöll sig med den justering, som vi här diskutera. Oklarheten i herr Hagbergs förklaring i dag ger mig nu intrycket av att det kan vara ganska begripligt, om yttrandet, även när det fällt, uppfattades olika av de tjänstemän, som ha att noggrant följa de anföranden, som hållas här i kammaren.

Sakförhållandet är ju det, att jag i utskriften av herr Hagbergs anförande hade uppmärksammat, att till det maskinskrivna stenografiska protokollet i slutet hade tillagts en sats, skriven med handstil, något som jag måste uppfatta så, att den hade tillkommit i ett annat sammanhang eller senare än utskriften av det stenografiska protokollet. Det enda rättsnöre vi vid justeringen ha att lita till är ju detta, att protokollet är fullständigt i de delar det är maskinskrivet, och att i den mån något har skrivits till med handstil, detta har gjorts i ett annat sammanhang och naturligtvis även av den talare, som hållit ifrågavarande anförande. Herr Hagberg kan naturligtvis inte begära, att jag skall känna igen hans handstil eller någon annans, och jag var sålunda i god tro, när jag vid justeringen av protokollet fäste uppmärksamheten vid denna sak — desto mera som detta tillägg har en så avgjord betydelse för tolkningen av hela den sats, som herr Hagberg hade uttalat dessförinnan, och satt i samband med vad herr Hagberg förut sagt skulle kunna utnyttjas som en bakväg för att komma ifrån vad som uttalats i föregående sats.

Nu vill jag fråga herr Hagberg: varför ströks inte denna del vid justeringen, om nu herr Hagberg ansåg, att den inte skulle vara där? Och jag ställer frågan: har herr Hagberg yttrat detta eller inte? Av det långa anförande, som här hölls av herr Hagberg, fick åtminstone inte jag klarhet om huruvida han yttrat det eller ej. Herr Hagberg strök ju under, att stenograferna också hade delade meningar om vad som sagts eller inte sagts.

Ännu en sak vill jag nämna för att belysa, hur man kan få den uppfattning jag fått om tillägget i fråga. I det stenografiska protokollet, som ligger inne på kansliet, är tillägget inte gjort, medan det fanns i det protokoll, som låg i justeringsrummet.

För min del har jag bara i enlighet med vanlig kutym vid en justering velat påpeka denna sak, och jag har inte haft något annat intresse än att få klarhet i vad som förekommit. Jag måste säga, att oklarheten hos herr Hagberg även i dag, då han skall lämna en förklaring, är lika påtaglig som vid det tillfälle, då anförandet hölls.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det vore renhårigare av herr Nilsson att erkänna, att han trampat i klaveret, och att be om ursäkt i stället för att komma med nya insinuationer och nya frågor.

På den fråga, som han här ställde, vill jag svara: vad har jag för anledning att i protokollet göra strykingar, som jag inte anser berättigade? Jag hade visserligen inte mitt anförande skrivet, ty jag svarade ju på rak arm, men jag utgick ifrån att när stenograferna hade skrivit detta tillägg, hade jag också sagt det, och gjorde naturligtvis ingen förändring, eftersom jag ansåg det sakligt stämma överens med innehållet i mitt anförande.

Ang. justeringen av protokollet för den 12 februari. (Forts.)

För övrigt vill jag säga, att när herr Nilsson här vittnar om sin obekantskap med praxis, är detta inte något som kan föranleda en åtgärd eller en förklaring från min sida. Alla veta nämligen, att det inte är ovanligt, att sedan ett stenogram utskrivits, det görs förändringar eller kompletteringar med bläck. Och dessa förändringar eller kompletteringar göras, innan riksdagsmännen ha tillfälle att taga del av stenogrammet. Det är i regel förste stenografen, som, sedan han granskat det av de båda övriga stenograferna utskrivna stenogrammet, gör sina ändringar, och det är inte ovanligt — det upprepar jag ännu en gång — att dessa skrivs med bläck. Det kan ju inte alls berättiga herr Nilsson att göra på det sätt han gjorde i går.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Jag kan inte finna, att jag har anledning att be herr Hagberg om ursäkt. Har herr Hagberg yttrat ifrågavarande sats, ja då har herr Hagberg ju ingenting att erinra. Har han däremot inte gjort det, bör han väl vara tacksam mot mig, att jag uppmärksamgjort honom på detta genom att jag i går tog upp frågan vid justeringen av protokollet.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det var väl underligt! Har jag ingenting att erinra, när herr Nilsson uttalar till protokollet och vidare distribuerar genom pressen en insinuation om att jag skulle ha gjort en ändring i riksdagens protokoll, som sakligt förändrar innehållet i detsamma?

Herr Vougt: Herr talman! Jag tycker inte, att det är lämpligt att förlänga debatten om denna sak. Vi ha ingen anledning att taga ställning till hur den tillkommit. Men jag måste säga, att den bisats, som nu avslutar herr Hagbergs anförande i den ifrågavarande debatten, enligt min mening mjukat upp något av den lojalitetsförklaring rörande försvaret av Sveriges frihet, som jag trodde att han gav.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag vill bara till detta säga, att denna bisats inte innebär någon uppmjukning eller något försök att förändra det otvetydiga innehållet i den framställning, som jag gav.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Pettersson</i> i Norregård	under	3	dagar	fr. o. m.	den	21	febr.,
› <i>Isacsson</i>	›	4	›	›	›	20	›
› <i>Mattsson</i>	›	2	›	›	›	21	›
› <i>Johansson</i> i Öckerö	›	3	›	›	›	22	›
› <i>Olofsson</i> i Höganäs	›	3	›	›	›	22	›
› <i>Larsson</i> i Mörlanda	›	5	›	›	›	21	›
› <i>Holmgren</i>	›	2	›	›	›	21	›
› <i>Andersson</i> i Malmö	›	2	›	›	›	23	›
› <i>Hansson</i> i Skediga (sjuk)	›	3	›	›	›	19	›
› <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	›	2	›	›	›	21	›
› <i>Johnsson</i> i Kastanjegården	›	3	›	›	›	23	›

herr <i>Ericsson</i> i Kinna	under 3 dagar fr. o. m. den 21 febr.,
» <i>Wallentheim</i>	» 3 » » » 24 »
» <i>Edberg</i>	» 2 » » » 24 »
» <i>Andersson</i> i Vigelsbo	» 3 » » » 21 »
» <i>Vougt</i>	» 5 » » » 20 »
fru <i>Skoglund-Lindblom</i>	» 3 » » » 22 »
herr <i>Kyling</i>	» 5 » » » 24 »
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 6 » » » 20 »
» <i>Andersson</i> i Hyssna	» 3 » » » 20 »
» <i>Boman</i>	» 3 » » » 22 »
fröken <i>Nygren</i>	» 2 » » » 24 »
herr <i>Norén</i>	» 3 » » » 21 »
» <i>Lindqvist</i>	» 3 » » » 22 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» 3 » » » 20 »
fröken <i>Rosén</i>	» 2 » » » 25 »
herr <i>Bladh</i>	» 5 » » » 21 »
» <i>Persson</i> i Tidaholm	» 3 » » » 22 »
» <i>Pettersson</i> i Rosta	» 2 » » » 21 »
» <i>Spångberg</i>	» 3 » » » 22 »
» <i>Holm</i>	» 2 » » » 21 »
» <i>Bergström</i>	» 3 » » » 21 »
» <i>Persson</i> i Falla	» 7 » » » 21 »
» <i>Viklund</i>	» 5 » » » 24 »
» <i>Hällgren</i>	» 4 » » » 21 »
» <i>Lindberg</i> i Umeå	» 3 » » » 21 »
» <i>Sundström</i> i Skövde	» 3 » » » 21 »
» <i>Ryberg</i>	» 3 » » » 20 »
» <i>Hallagård</i>	» 2 » » » 21 »
» <i>Malmborg</i>	» 3 » » » 22 »
» <i>De Geer</i>	» 6 » » » 21 »
» <i>Dickson</i>	» 2 » » » 21 »
» <i>Wiberg</i>	» 3 » » » 21 »
» <i>Mårtensson</i>	» 2 » » » 21 »
» <i>Gustavson</i> i Västerås	» 2 » » » 22 »
» <i>Sefve</i>	» 2 » » » 21 »
» <i>Hallberg</i>	» 3 » » » 22 » och
» <i>Nilsson</i> i Göingegården	» 4 » » » 21 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.6 e. m.

In fidem
Sune Norrman.